

”Kaikkien on mukavampaa olla kun toinen voi hyvin!”

Mitä on hyvinvointi lasten kirjoittamissa eläytymistarinoissa?

Suvi-Johanna Vuorinen

012909830

Kotitalous- ja käsityötieteiden laitos

Käyttäytymistieteellinen tiedekunta

Helsingin yliopisto

Kandidaatin tutkielma

Syksy 2006

1	JOHDANTO	3
2	HYVINVOINNIN KÄSITE	5
2.1	HYVINVOINTIA VOIDAAN KÄSITTEELLISTÄÄ MONISTA NÄKÖKULMISTA	5
2.2	ELÄMÄNLAATU.....	6
2.3	TERVEYS	7
2.4	PSYKOLOGINEN HYVINVOINTI.....	8
2.5	SOSIOLOGINEN HYVINVOINTITUTKIMUS	9
2.6	FENOMENOLOGINEN HYVINVOINTIKÄSITYS	10
2.7	HYVINVOINTI KOTITALOUSTIETEESSÄ	11
2.8	PAHOINVOINTI KÄSITE JA YHTEENVETOA HYVINVOINTIKÄSITYKSISTÄ.....	12
3	LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTI SUOMESSA	15
4	TUTKIMUSONGELMA	16
5	AINEISTON KERUU	16
5.1	TUTKIMUSHENKILÖT JA ELÄYTYMISMENETELMÄ METODINA	16
5.2	KIRJOITUSTILANNE	17
5.3	MISTÄ LAPSET KIRJOITTIVAT?.....	19
6	AINEISTON ANALYYSI	20
7	TULOKSET	21
7.1	ELÄYTYMISTARINOISSA ESIINNOUSSEET TEEMAT	21
7.2	SOSIAALISET SUHTEET	23
7.3	ITSENSÄ TOTEUTTAMINEN	28
7.4	ELINOLOT	30
7.5	TERVEYS	32
7.6	YHTEENVETOA: LASTEN ELÄYTYMISTARINOIDEN TYYPITTELY	34
8	LOPUKSI	36
8.1	LUOTETTAVUUSTARKASTELUA	36
8.2	POHDINTAA	37
9	LÄHTEET	39

1 Johdanto

Lasten ja nuorten pahoinvoinnin lisääntymisestä puhutaan mediassa jatkuvasti. Näissä kirjoituksissa lasten pahoinvoinnilla viitataan hyvin erilaisiin kielteisiin ilmiöihin lasten ja nuorten elämässä kuten psyykkiseen oireiluun, humalajuomiseen, huostaanottoihin tai köyhyyteen. Nämä uutiset ja erityisesti niissä esiintyvän pahoinvointi-käsitteen epämääräisyys ovat herättäneet minussa uteliaisuuden saada syvällisempi kuva siitä, mitä lasten hyvinvoinnilla ja pahoinvoinnilla oikeastaan tarkoitetaan. Missä ovat lasten hyvinvoinnin vajeet ja miten heidän hyvinvointiaan voitaisiin parhaiten tukea?

Kotitalousopettajaopiskelijana katson asiaa oman tieteenalani kautta. Kotitaloustieteen tavoitelauseissa alan tehtäväksi määritellään yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen hyvinvoinnin lisääminen (esim. Baldwin 1996, Haverinen 1996, Henry 1999, McFall 2001, Palojoki 1998, Pendergast 1999, Peterat 2000, Thomas & Smith 1996, Turkki 1999, 2001, 2002). Käsitteenä hyvinvointi on kuitenkin ollut kotitaloustieteessä hatarasti määritelty. Brownin (1993) mukaan myöskään kotitalousopettajien käytännön toiminta, linjavedot ja puhetavat eivät aina välitä yhtenäistä viestiä siitä, mitä hyvinvointi tarkoittaa. On jopa esitetty, että tieteen alan hyvinvointikäsite on ollut siinä määrin epäselvä, että jotkin kotitalousalan asiantuntijoiden käytännöt ovat pikemminkin horjuttaneet kotitalouksien hyvinvointia kuin edistäneet sitä (Baldwin, 1996, s. 4).

Hyvinvointimalleista syntyy helposti kuvauksia universaaleista ihanteista tai jopa toimintanormeja asettavia arvojärjestelmiä (Aspinwall, 2003, s.18). Kun amerikkalaiset kotitaloustieteilijät lähtivät viime vuosituhannen lopussa määrittelemään hyvinvointikäsitettä, he halusivat tietoisesti välttää ehdottoman, ainoita oikeita toimintatapoja tarjoavan viitekehysten rakentamista (Pendergast, 1999, s. 32). Myös suomalaiset tutkijat ovat korostaneet, että kotitaloudet itse määrittelevät tavoittelemansa hyvinvoinnin omien arvojensa pohjalta (Martikainen & Palojoki, 1998, ss. 32-33).

Vaikka hyvinvointi merkitsee eri perheille eri asioita, kotitalousopettaja ei voi tehdä työtään ottamatta tavalla tai toisella kantaa siihen mitä hyvinvointi on. Haverinen on Ollilaa lainaten huomauttanut, että yksilöllisestä vaihtelusta

huolimatta on olemassa yleisiä ja yhtenäisiä hyvän elämän tunnusmerkkejä ja taitoja, jotka edistävät hyvän elämän ideaalin toteutumista (Haverinen, 1996, s. 88).

Koska kotitalousopettaja joutuu tahtomattaankin ottamaan tekemillään valinnoilla kantaa siihen, mitkä tiedot, taidot ja valinnat lisäävät ihmisen hyvinvointia, opettajan hiljainen hyvinvointikäsitys ei ole lainkaan merkityksetön. Henry esittää, että kotitalousopettajan toimintaa väistämättä ohjaavat erilaiset implisiittiset käsitykset siitä, mikä on hyvää ja tavoiteltavaa. Henryn mukaan kotitalousopettajalla on perheitä auttaessaan mielessään kuvitteellinen, täydellinen perhe eli ihanne, jota kohti hän haluaa opastaa palvelemaansa ihmisiä. (Henry, 1999, s. 22.) Kotitalousopettajakoulutuksen tehtävä olisi auttaa opiskelijaa refleктоimaan omaa hyvinvointikäsitystään, jotta opettaja ei huomaamattaan syyllistyisi syrjiviin, normittaviin tai toimintamahdollisuuksia rajoittaviin käytäntöihin työssään.

Tässä kandidaatin tutkielmassa tutkin eläytymismenetelmän avulla peruskoulun seitsemättä luokkaa käyvien lasten käsityksiä hyvinvoinnista. **Haen vastausta kysymykseen siitä, mitä hyvin ja huonosti menevä elämä lapselle on.** Seitsemäsluokkalaiset ovat juuri se ikäluokka, jolle kotitalousopetus on pakollista, joten hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta on kiinnostavaa tutkia, mitä lapset hyvinvoinnilla ymmärtävät. Lasten itsensä kirjoittamat tarinat hyvinvoinnista ja pahoinvoinnista avaavat lasten kokemaa todellisuutta ja heidän omassa elämässään tärkeiksi kokemia asioita. Lasten käsityksiin tutustuminen avaa mahdollisuuksia edistää hyvinvointia lasten itsensä lähtökohdista.

Tämä tutkimus on osa Suomen Mielenterveysseurassa maaliskuussa 2006 käynnistynyttä Lasten ja nuorten arkinen mielenterveysosaaminen-hanketta (myöhemmin OK-hanke). Hankkeessa kehitetään perusopetuksen 7.-9.-luokille yhtenäinen mielenterveysosaamisen opetusmalli osana terveystieto-oppiainetta. Näin tuetaan ja lisätään lasten ja nuorten mielen hyvinvointia. Nelivuotisen hankkeen aikana seurataan syksyllä 2006 kolmessa vantaalaisessa pilottikoulussa aloittaneita seitsemäsluokkalaisia koko hankkeen ajan. Tätä kandidaatin tutkielmaa varten aineistoa kerättiin juuri näiltä OK-hankkeen kummioppilailta. Samat oppilaat osallistuivat myös kesällä 2006 tekemäni kouluviihtyvyytutkimukseen (Vuorinen, 2006). Molempien tutkimusten pohjalta Mielenterveysseura saa pohjatieto pilottikoulujen oppilaista sekä mahdollisuuksista tukea heidän hyvinvointiaan koulun kautta.

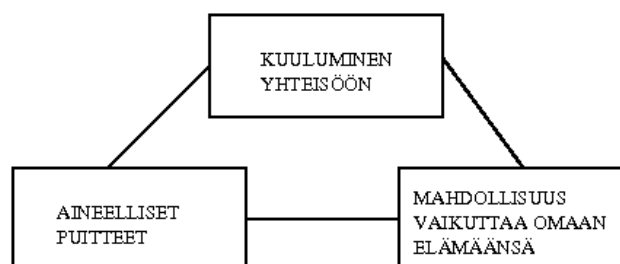
Vantaata koetelleet rajut säästöt ja leikkaukset olivat myötävaikuttamassa siihen, että juuri tämä pääkaupunkiseudun iso, lapsikeskeinen kaupunki pääsi mukaan hankkeeseen. Hankkeeseen on saatu rahoitusta Raha-automaattiyhdistykseltä.

2 Hyvinvoinnin käsite

2.1 Hyvinvointia voidaan käsitteellistää monista näkökulmista

Hyvinvointitutkimusta on tehty monilla tieteen aloilla: Filosofit tutkivat hyvinvointia elämänarvojen kautta ja pyrkivät vastaamaan kysymykseen siitä, mitä hyvä elämä on. Sosiologien kiinnostus on ihmisen tarpeissa ja haluissa, sekä ei-materiaalisessa hyvinvoinnissa. Taloustiede puolestaan tutkii taloudellisten resurssien jakautumista. Psykologiassa painotetaan sen sijaan koettua henkistä hyvinvointia ja tyytyväisyyttä, ja lääketiede määrittelee hyvinvoinnin normaalisuuden kautta. (Lindström, 1994, s. 40)

Hyvinvoinnin käsitteellä on monia eri painopisteitä kuten voimavarat ja tarpeet sekä objektiiviset ja subjektiiviset tekijät. Kuitenkin hyvinvointia on usein pyritty mittaamaan elinolojen tai elintason kartoituksilla etenkin yhteiskuntatieteiden alalla. (Kuivakangas, 2002, s. 34.) Muun muassa Campbell on kyseenlaistanut yleistä käsitystä aineellisen hyvinvoinnin suorasta yhteydestä subjektiiviseen hyvinvointiin. Objektiiviset hyvinvointi-indikaattorit eivät kerro koetusta onnellisuudesta tai niistä omaan elämään liittyvistä kognitiivisista tulkinnoista, jotka vaikuttavat koettuun tyytyväisyyteen. (Baldwin, 1996, s. 3.) Campbellin oman hyvinvointikäsitteen mukaan ihminen voi hyvin, kun hänellä on aineelliset puitteet kunnossa, hän kokee kuuluvansa johonkin yhteisöön sekä tuntee voivansa vaikuttaa omaan elämäänsä (Kuivakangas, 2002, s. 34).

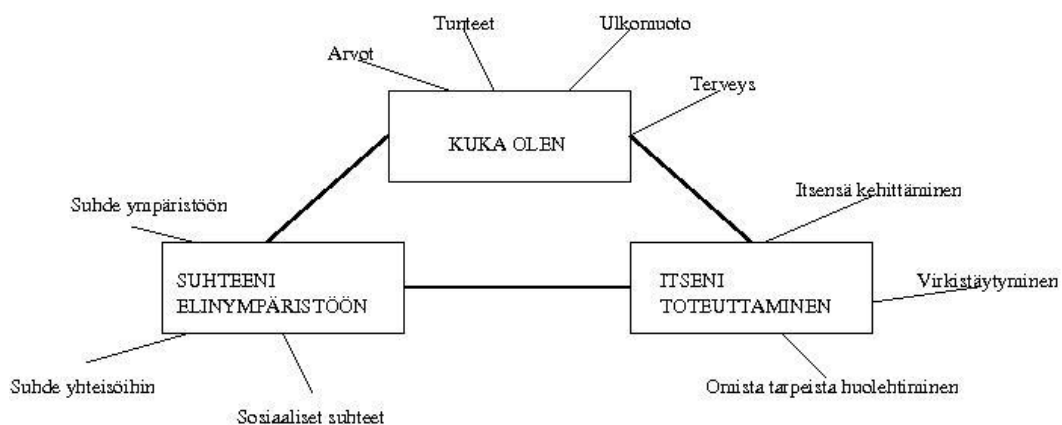
Kuva 1. Campbellin hyvinvointikäsititys

Tässä luvussa tarkastelen hyvinvointi-käsitettä sen valossa, miten eri tieteenaloilla sitä on tutkittu. Sivuan myös hyvinvoinnin sukulaiskäsitteitä, joita ovat elämänlaatu, hyvä elämä, onnellisuus sekä terveys laajasti ymmärrettynä. Tarkasteluni perustuu merkittävilta osin Anne Konun väitöskirjaan.

2.2 Elämänlaatu

WHO:n määritelmän mukaan elämänlaatu on yksilöiden kokemus asemastaan elämässä omassa kulttuurissaan ja arvojärjestelmässään suhteessa päämääriinsä, odotuksiinsa, normeihinsa ja huoliinsa. Elämänlaatuun vaikuttavat fyysinen terveys, psykologinen tila, itsenäisyyden aste, sosiaaliset suhteet sekä suhde ympäristöön ja yhteisöön. (WHOQOL Group, 1998.)

Nuorten elämänlaadun mittana voi pitää nuoren kykyä hyödyntää merkityksellisiä mahdollisuuksia elämässään. Nämä merkitykselliset mahdollisuudet ilmenevät kolmella osa-alueella: being, belonging ja becoming. Being (kuka on) jaetaan psyykkiseen, fyysiseen ja henkiseen osa-alueeseen. Belonging alue kuvaa henkilön yhteyttä ympäristöönsä, ja se on jaettu fyysiseen, sosiaaliseen ja yhteisölliseen ”kuulumiseen”. Becoming käsittelee jokapäiväisen elämän toimintoja, joilla pyritään henkilökohtaisiin päämääriin ja tavoitteisiin. (Konu, 2002, ss. 12-13.)

Kuva 2. Quality of Life-työryhmän hyvinvointimalli: being, belonging, becoming.

Lindströmin mukaan elämänlaadun kuvaamisessa pitää ottaa huomioon sekä objektiiviset olosuhteet että subjektiiviset kokemukset ja käyttää sekä materiaalisia että ei-materiaalisia mittareita. Keskeisiä käsitteitä elämänlaadun kuvaamisessa ovat tarpeet, resurssit ja elämän tavoitteet. (Lindström, 1996, ss. 153-159.)

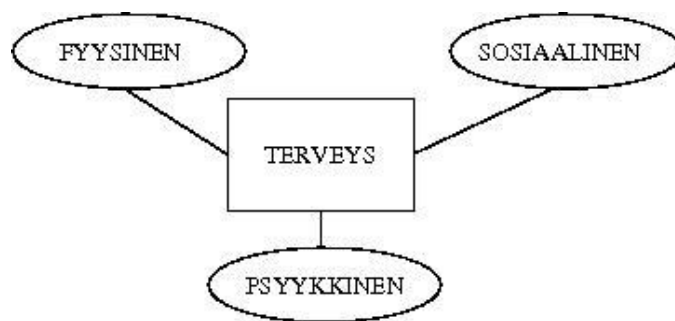
Alueet	Ulottuvuudet
Yleinen: ekologiset, yhteiskunnalliset ja poliittiset resurssit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Makroympäristö 2. Kulttuuri 3. Ihmisoikeudet 4. Hyvinvointipolitiikka
Ulkoinen: sosiaaliset ja taloudelliset resurssit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Työ 2. Tulot 3. Asuminen
Sisäinen: resurssit sosiaalisissa suhteissa ja tukemisessa	<ol style="list-style-type: none"> 1. Perheen rakenne ja toiminta 2. Läheiset ystävät 3. Laaja sosiaalinen tuki
Henkilökohtainen: Henkilökohtaiset resurssit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Fyysinen 2. Henkinen 3. Hengellinen

Kuva 3. Lasten elämänlaadun malli (Lindström, 1996, s.155)

Lindströmin malli lasten elämänlaadusta sisältää neljä resurssialuetta, jotka ovat yleinen alue (ekologiset, yhteiskunnalliset ja poliittiset resurssit), ulkoinen alue (sosiaaliset ja taloudelliset resurssit), sisäinen alue (resurssit sosiaalisissa suhteissa ja tukemisessa) ja henkilökohtainen alue. Yleiseen alueeseen kuuluvat makroympäristä, kulttuuri, ihmisoikeudet ja hyvinvointipolitiikka. Ulkoinen alue tarkoittaa työn, tulojen ja asumisen tarjoamia resursseja. Sisäisen alueen ulottuvuudet ovat perhe, ystävät ja sosiaalinen tuki. Henkilökohtaiset resurssit Lindström jakaa fyysiseen, henkiseen ja hengelliseen ulottuvuuteen.

2.3 Terveys

WHO:n terveyden määritelmä laajentaa terveyden käsitettä lähemmäksi hyvinvoinnin, elämänlaadun ja elämän tyytyväisyyden sekä onnellisuuden suuntaa. WHO:n mukaan terveys on ”täydellisen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila, eikä ainoastaan sairauden puuttumista”(WHO).

Kuva 4. WHO:n terveyden määritelmä

Hyvinvointimalleissa fyysisen terveyden ulottuvuus saattaa usein jäädä sivuosaan siinä, missä sosiaalisten suhteiden ja mielen maailman merkitystä korostetaan. Kuitenkin ihminen on pohjimmiltaan fyysinen olento. Weare onkin huomauttanut, että onnellisuus ei ole vain henkisen työskentelyn tulosta, vaan myös sillä, mitä teemme ruumiillamme, on suuri merkitys siihen, miltä meistä tuntuu. Tutkimukset osoittavat, että onnellisuutta voi lisätä tekemällä asioita, joista nauttii, varsinkin jos kyseessä on rankka liikunta, rentoutuminen tai meditaatio. Myös ruualla on suuri vaikutus mielialaan ja terveellisen ruokavalion suurin etu on sen aikaan saama energian ja tarmon tunne. (Weare, 2000, s. 80)

2.4 Psykologinen hyvinvointi

Subjekttiivinen hyvinvointi voidaan ymmärtää yleisenä tyytyväisyytenä elämään sekä tyytyväisyyden ja nautinnon tasona. Subjekttiivisen hyvinvoinnin erilaiset osa-alueet puolestaan sisältävät itsearviointeja esimerkiksi itsetuntemuksesta ja hallinnan tunteesta sekä tyytyväisyydestä työhön. Subjektivistä hyvinvointia, tyytyväisyyttä elämään ja onnellisuutta voidaan pitää toistensa synonyymeina. (Konu, 2002, s.16)

Headsey ja Wearing (1991) näkevät hyvinvoinnin koostuvan useista komponenteista, joita ovat yleinen tyytyväisyys elämään, tyytyväisyys tärkeisiin elämän osa-alueisiin, positiiviset kokemukset sekä negatiivisten kokemusten vähäinen määrä. Ryff ja Singer (2003, s.276) puolestaan tarkastelevat psykologista hyvinvointia kuuden ulottuvuuden kautta, jotka ovat itsensä hyväksyminen (positiivinen kuva itsestä, joka pohjautuu rehelliselle itsetuntemukselle), henkikohtainen kasvu (kyky havaita omat lahjat ja potentiaali sekä kehittää itseään), autonomia (kyky kulkea omia teitä), positiiviset ihmissuhteet, elämän tarkoitus (kyky löytää tarkoitus ja suunta elämälle) ja ympäristön hallinta (kyky luoda ympärilleen ja ylläpitää omia tarpeita vastaavaa ympäristöä).

Beckin masentuneisuusmittarin pohjalta kehitetty yleinen subjektiivisen hyvinvoinnin mittari käsittää kysymyksiä yleisestä elämän kokemisesta: positiivinen mieliala, tulevaisuuteen suhtautuminen, onnistuminen elämässä, tyytyväisyys, yleinen itsetunto ja ulkonäköön liittyvä itsetunto, sosiaalinen suuntautuminen, päätöksenteko, nukkuminen ja väsymys, ruokahalu ja itsetuhoajatukset (Konu, 2002, s. 17).

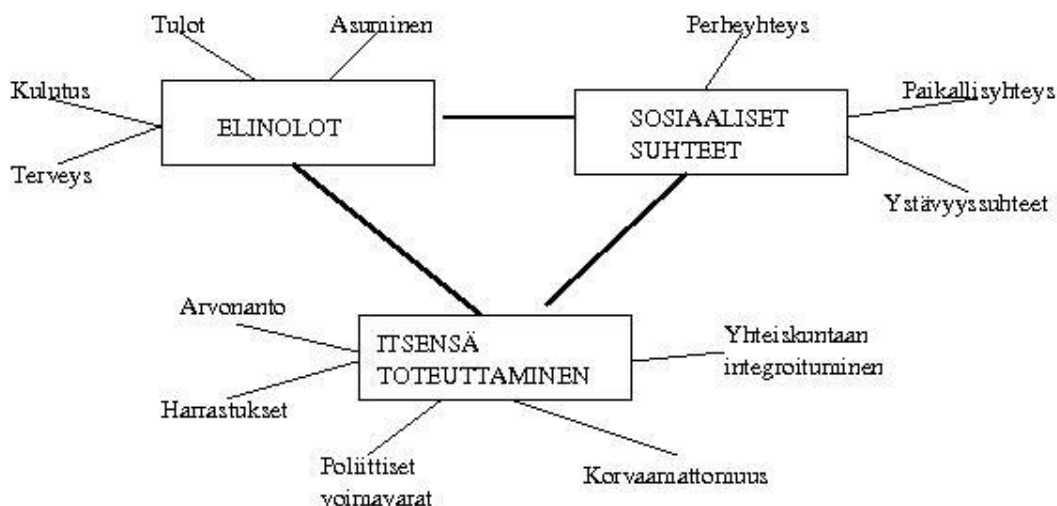
Onnellisuuden Kuivakangas on määritellyt taidoksi elää ja rakentaa arkipäivästä sopusointuista (Kuivakangas, 2002, s. 36). Psykologisen hyvinvointikäsitteen mukaan hyvän elämän eläminen on kykyä olla tyytyväinen elämäänsä siihen väistämättä kuuluvista vastoinkäymisistä huolimatta (Ryff & Singer, 2003, s. 278). Vaikka usein puhutaan elämänhallinnasta, onnellisuus voi pikemminkin olla kykyä heittäytyä elämään ja toimia joustavasti vaihtuvissa tilanteissa (Kuivakangas, 2002, s. 36).

2.5 Sosiologinen hyvinvointitutkimus

Sosiologinen hyvinvointitutkimus voidaan jakaa elintasotutkimukseen, elämänlaadun tutkimukseen sekä elämäntavan ja elämäntyylin tutkimukseen. Elintasotutkimus nojaa sosiaalipoliittisen tutkimuksen perinteeseen ja elämänlaadun tutkimus korostaa erityisesti sosiaalisten suhteiden merkitystä. Elämänlaatu-käsitettä on käytetty ainakin yläkäsitteenä, rinnakkaiskäsitteenä elintasolle, subjektiivisena sisältönä ja ympäristön laatuun ja ekologiseen hyvään liittyvänä käsitteenä. (Konu, 2002, s. 17-18)

Sosiologian hyvinvointitutkimuksen piiriin kuuluu myös Allardtin hyvinvointimalli. Allardtin mukaan sana hyvinvointi käsittää sekä elämisen tason, että elämänlaadun. Hyvinvointi on tila, jossa ihmisen on mahdollista tyydyttää tarpeensa. Hyvinvointia tarkastellessa sekä materiaaliset, että ei-materiaaliset perustarpeet tulee ottaa huomioon. Tyydytetty tarve voi yleensä toimia resurssina, joka auttaa yksilöä tyydyttämään myös muita tarpeita. (Allardt, 1976)

Allardt jakaa hyvinvoinnin kolmeen ulottuvuuteen, jotka hän liittää sekä inhimillisiin tarpeisiin että yhteiskuntarakenteiden ominaisuuksiin: elinolot, sosiaaliset suhteet ja itsensä toteuttaminen. Elinolot viittaavat laajasti materiaalisiin olosuhteisiin, joita kaikki ihmiset tarvitsevat. Osa tarpeista on puutostarpeita (esim. ravinnonsaanti, terveys), osa kehitystarpeita (ihmissuhteet, itsensä toteuttaminen). Allardt erottaa toisistaan myös tarpeet ja preferenssit, sillä jälkimmäisiä saatetaan luoda esimerkiksi mainonnan avulla. (Allardt, 1976).

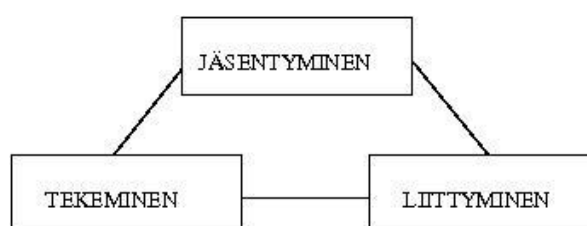

Kuva 5. Allardtin hyvinvointimalli

Sosiaaliset suhteet viittaavat tarpeisiin liittyä toisiin ihmisiin ja rakentaa sosiaalisia identiteettejä. Itsensä toteuttaminen viittaa persoonallisuuden kasvuun, yhteiskuntaan integroitumiseen ja luonnon kanssa sopusoinnussa elämiseen. Allardt pitää itsensä toteuttamisen osatekijöinä yksilön osakseen saaman arvonannon, yksilön mahdollisuudet harrastuksiin ja vapaa- aikaan sekä yksilön mahdollisuudet poliittiseen osallistumiseen.

2.6 Fenomenologinen hyvinvointikäsitys

Turunen (1987) nimittää ihmisen syvimpiä sisäisiä tarpeita eksistentialisiksi tarpeiksi. Eksistentialiset perustarpeet ovat jäsentyminen, liittyminen ja tekeminen. Jäsentyminen merkitsee perustasolla aistimusten järjestymistä havainnoiksi ja laajemmin maailman tunnistamista ja merkityksen liittämistä asioihin. (Turunen, 1987, ss. 36-37) Liittyminen tarkoittaa ensisijaisesti suhdetta muihin ihmisiin, mutta ihmisellä on tarve liittyä myös kulttuuriin, aatteisiin, kieleen, elinympäristöön ja luontoon (Turunen, 1987, s. 50). Kolmas eksistentialinen perustarve on tekeminen, joka palvelee aikuisen itsearvostusta. Tekemisen tarve liittyy kuitenkin perustasoltaan ihmisen tarpeeseen liikuttaa ruumistaan. (Turunen, 1987, ss. 61-62.)

Kuva 6. Turusen hyvinvointimalli

2.7 Hyvinvointi kotitaloustieteessä

Kotitaloustieteilijöiden yksinkertaisimmissa hyvinvointimääritelmässä hyvinvointi on tarkoittanut terveyttä, vaurautta ja onnellisuutta (Smith, 1996, s. 359). Vaurauden sijaan on myös puhuttu tilasta, jossa ihminen ei kärsi mistään puutteesta eli tilasta jossa perustarpeet on tyydytetty. Tämän tilan täytyy olla siinä määrin jatkuva, että ihmisellä ei ole yhtämittaista huolta selviytymisestään. Hetkellinen tila, jossa perustarpeet ovat tyydytetty, ei siis määritelmän mukaan ole hyvinvointia. (Braun, 1999, s. 61)

Smithin mukaan hyvinvoinnilla viisi ulottuvuutta, jotka ovat fyysiset tarpeet, sosiopsykologinen vapaus, vuorovaikutus, henkismoraalinen ulottuvuus sekä esteettinen ulottuvuus. Pendergast on täydentänyt mallia kulttuurisella ja taloudellisella ulottuvuudella sekä ympäristöulottuvuudella. (Pendergast, 1999, s. 32.)

Baldwin on kritisoinut esim. Campbellin ja Maslowin hyvinvointimääritelmiä ja -käsitteellistyksiä siitä, että ne eivät ota huomioon ihmisten osaamista, tietoja ja taitoja, jotka ovat oleellisia tarpeiden tyydyttämisessä. Baldwin kritisoi malleja nimenomaan siitä, että ne antavat passiivisen kuvan elämästä. (Baldwin, 1996, s. 4.) Baldwin viittaa Habermasiin, jonka mukaan ihmiset ovat ajattelevia ja aktiivisia olentoja, jotka sekä havaitsevat että luovat maailman. Habermasin mukaan kaikki tieto perustuu kolmeen perustavaan tiedonintressiin. Ensinnäkin ihmisillä on tekninen kiinnostus luonnollisen maailman ja ympäristönsä hallitsemiseen ja ennustamiseen. Toinen, praktinen tiedonintressi liittyy yhteisymmärryksen saavuttamiseen jokapäiväisen elämän käytännöissä ja kolmas, emansipatorinen tiedonintressi merkitsee kriittistä ja rationaalista totuuden, vapauden ja oikeuden tavoittelua. (Baldwin, 1996, 4.)

Tästä Habermasin teorista Baldwin johtaa kolme perhe-elämän ulottuvuutta. Ensimmäinen ulottuvuus on materiaallinen ulottuvuus, joka käsittää sellaiset perustarpeet kuin ruoka, vaatteet ja suoja sekä teknisen työskentelyn elannon turvaamiseksi. Praktismoraalinen ulottuvuus taas korostaa jaettuina merkityksiä, arvoja ja normeja, jotka ilmaistaan kielen välityksellä kommunikatiivisissa käytännöissä. Kolmas eli emansipatorinen ulottuvuus tarkoittaa ihmisen pyrkimystä kohti autonomisuutta ja vapautta ja korostaa reflektiivistä kriittisyyttä sosiaalisia käytäntöjä ja valtarakenteita kohtaan. (Baldwin, 1996, s. 5)

Myös Haverinen on nostanut esiin kysymyksiä siitä, millaista hyvä elämä on ja millä tavalla hyvä elämä voi toteutua. Hänen tarkastelunsa perustuu Aristoteleen jaotteluun, jossa toiminta jaetaan poiesis ja praksis –tyyppiseen toimintaan. Poiesis viittaa sellaiseen käytännön työhön, jolla saadaan aikaan jokin aineellinen tulos. Praksis-toiminnassa puolestaan on keskeistä inhimillinen vuorovaikutus. Praksis-toiminta ei voi perustua vain empiirisiin tosiasioihin, eikä se voi olla ottamatta kantaa oikeuteen ja totuuteen. Praksis-toimintaan liittyy siksi aina eettinen ulottuvuus, käsitys siitä, millaista on hyvä elämä. (Haverinen, 2004, s. 2)

Tärkeä painopiste kotitaloustieteen hyvinvointimääritelmässä on perhenäkökulma. Ajatellaan, että hyvin toimivat perheet tarjoavat jäsenilleen turvallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä jatkuvuutta, joka pohjautuu rakastaville suhteille ja vastavuoroiselle läpi elämän jatkuvalla välittämislle. (Braun, 1999, s. 61) Haverisen mukaan arjen hallinta kotitalouden toiminnan tavoitteena määritellään eettiseksi ideaaliksi, jonka mukaan perheessä pyritään säilyttämään tasapaino kunkin perheenjäsenen oman ja perheen yhteisen hyvinvoinnin välillä. (Haverinen, 2004, s.65) Haverinen katsoo, että perheessä on hyvä olla, silloin kun kotona vallitsee lämmin tunneilmasto, yhdessäolo tapahtuu kaikkien ehdoilla ja vanhempien kanssa asioista voidaan neuvotella. Yhtenä ehtona näille kaikille on kiireetön yhteinen aika. (Haverinen, 2004, s.67)

McFallin Personal Resource Systems Management (PRSM)- malli eroaa jonkin verran muista kotitaloustieteen piirissä tehdyistä hyvinvointimalleista siinä, että PRSM-mallin näkökulma on vahvemmin yksilön kuin perheen hyvinvoinnin näkökulma. Lisäksi mallissa halutaan korostetusti ottaa esiin kaikki ne elämämpiirit missä ihminen toimii, ei vain koti ja perhe. PRSM-mallissa hyvinvointia tarkastellaan 6X3 matriisin avulla, jossa ulottuvuudet ovat älyllinen, yhteiskunnallinen, sosiaalinen, materiaallinen, taloudellinen ja luonto sekä kognitiivinen, emotionaalinen ja aineellinen. (McFall, 2001.) Tässä kandidaatin tutkielmassa olen käyttänyt PRSM-mallia eri hyvinvointikäsitteiden kokoamiseen.

2.8 Pahoinvointi käsite ja yhteenvetoa hyvinvointikäsitteistä

Erilaisten hyvinvointikäsitteiden lisäksi on mielenkiintoista tarkastella hyvinvoinnin vastakohtaa eli pahoinvointia. Kuten Kuivakangas toteaa, pahoinvointia ei ole käsitteellisesti määritelty. Kiteytetysti lasten pahoinvoinnilla voidaan tarkoittaa toiveiden tukahduttamista, lasten mitätöimistä henkisesti, emotionaalisesti, sosiaalisesti ja fyysisesti, mistä kumpuaa myös yhteiskunnallista epätasa-

arvoisuutta. Pahoinvoinnista puhuttaessa toistuvat usein sanat puute, vaara ja turvattomuus. Pahoinvoinnilla voidaan tarkoittaa erilaisia tunnetiloja, joissa turvattomuus, pelko, ahdistus ja huoli sekoittuvat toisiinsa. Yksinäisyyden ja kiusattuna olon tunteet kuuluvat pahoinvoinnin kenttään samoin kuin syyllisyys ja häpeä. (Kuivakangas, 2002, s. 32)

Pahoinvointia voi tarkastella myös toisista näkökulmista: Psykologisen hyvinvoinnin vastakohtana voidaan tarkastella psyykkistä kärsimystä, ahdistusta ja masentuneisuutta ja sosiologisen hyvinvoinnin vastakohtana voidaan nähdä vaje tarpeiden tyydytyksessä, vieraantumisen ja syrjäytyminen. Terveiden vastakohta taas on tilastojen valossa kuolleisuutta ja sairastuvuutta. Yksilön näkökulmasta terveyden vastakohta on sairaus, vajavuus, toimintakyvyn puutos. (Konu, 2002)

Hyvinvointia käsitteellistetään usein erilaisten kolmijakojen avulla, jotka sisältävät sosiaalisen/emotionaalisen ulottuvuuden, itsensä toteuttamisen ulottuvuuden ja aineellisen/materiaalisen/fyysisen ulottuvuuden. Näennäisesti samankaltaisuudestaan huolimatta eri hyvinvointimallit eivät kuitenkaan ole yhteen sovitettavia vaan ne käsitteellistävät hyvinvointia eri tavoin. Kuvioon 7 on koottu tässä kirjallisuuskatsauksessa esitellyt hyvinvointikäsitteet ja niiden sisältämät hyvinvointiulottuvuudet. Yhteenvedossa on hyödynnetty McFallin hyvinvointimatriisia. Luokittelulla olen yrittänyt hahmottaa, mille elämänalueille käsitteellistykset hyvinvoinnista painottuvat. Matriisin perusteella näyttäisi siltä, että hyvinvointimalleista löytyy eniten sellaisia ulottuvuuksia, jotka kuvaavat ihmisen älyllistä suhdetta ympäristöönsä.

	kognitiivinen	emotionaalinen	aineellinen
älyllinen, työ, koulutus, itsensä kehittäminen	<ul style="list-style-type: none"> - elämän arvot - kognitiiviset tulkinnat - elämän tarkoitus - itsensä hyväksyminen - itsensä hallinta - henkilökohtainen kasvu - yleinen itsetunto - päätöksen teko - luottamus tulevaisuuteen - elämän tarkoitus 	<ul style="list-style-type: none"> - psykologinen tila - positiivinen mieliala - itsetuhoajatukset - kyky heittäytyä - sosiopsykologinen vapaus - koettu onnellisuus - itsetuntemus - usko 	<ul style="list-style-type: none"> - rentoutuminen, meditaatio - ulkonäköön liittyvä itsetunto - positiiviset kokemukset - ei negatiivisia kokemuksia - kognitiiviset tulkinnat tapahtumista ja olosuhteista - tietojen ja taitojen kehittäminen
yhteiskunnallinen, kulttuuri, hyvinvointipolitiikka, ihmisoikeudet	<ul style="list-style-type: none"> - arvojärjestelmä - yhteiskuntaan integroituminen - ihmisiltä saatu arvostus - maailman tunnistaminen - tyytyväisyys työhön - yksilön mahdollisuudet poliittiseen osallistumiseen 	<ul style="list-style-type: none"> - kuuluminen yhteisöön - tarve liittyä kulttuuriin, aatteisiin, kieleen, elinympäristöön ja luontoon - sosiaalisten identiteettien luominen 	<ul style="list-style-type: none"> - työ - tekninen työskentely elannon turvaamiseksi - onnistuminen elämässä
sosiaalinen: perhe ja ystävät, muu sosiaalinen tuki	<ul style="list-style-type: none"> - itsetuntemus - autonomia 	<ul style="list-style-type: none"> - sosiaaliset suhteet - täydellinen sosiaalinen hyvinvointi - perhe - ystävät - liittyminen toisiin ihmisiin - vuorovaikutus 	<ul style="list-style-type: none"> - kyläily
materiaalinen, elinolot, asuminen	<ul style="list-style-type: none"> - mahdollisuudet vapaa-aikaan - hallinnan tunne - luottamus toimentulon jatkuvuuteen 	<ul style="list-style-type: none"> - tyytyväisyys ja nautinto - esteettinen ulottuvuus 	<ul style="list-style-type: none"> - elinolot - aineelliset puitteet - asuminen - kotiaskareet
taloudelliset resurssit: tulot	<ul style="list-style-type: none"> - mahdollisuudet harrastuksiin 	<ul style="list-style-type: none"> - elämän laatu - subjektiivinen hyvinvointi 	<ul style="list-style-type: none"> - elintaso - tulot - taloudellinen ulottuvuus - vauraus
luonto	<ul style="list-style-type: none"> - ihmisen tarpeet - sopu sointu luonnon kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> - suhde ympäristöön 	<ul style="list-style-type: none"> - ympäristön laatu - nukkuminen ja väsymys - ruokahalu, ravitsemus - normaalius - fyysinen terveys - ruumiin liikuttaminen - liikunta

Kuva 7. Yhteenveto hyvinvointikäsitteistä

3 Lasten ja nuorten hyvinvointi Suomessa

Lasten ja nuorten hyvinvointia on tutkittu melko paljon. Esimerkiksi Stakes toteuttaa joka vuosi kouluterveyskyselyn, joka kokoaa tietoa lasten ja nuorten elinoloista, koulukokemuksista, terveydestä ja terveystottumuksista (Stakes). Lasten ja nuorten hyvinvointia on mitattu myös esimerkiksi koulu-uupumusmittarin avulla. Ylipäänsä lasten ja nuorten hyvinvointia tutkitaan useimmiten nimenomaan koulukontekstissa (esim. Laine, Launonen, Konu, Kauppinen, Pietarinen, Pulkkinen). Näissä tutkimuksissa on noussut voimakkaasti esiin sosiaalisten suhteiden merkitys lasten kehitykselle. Sosiaalityön näkökulmasta lasten kokemaa hyvinvointia on tutkinut mm. Helavirta (Helavirta 2006).

Yleisesti voidaan sanoa, että lasten ja nuorten pahoinvointi on lisääntynyt viime vuosikymmenten aikana (Rönkä & Kinnunen, 2002, s. 4). Pahoinvoinnin lisääntymisestä huolimatta suurimmalla osalla lapsista olosuhteet ovat kuitenkin paremmat kuin koskaan. Merkille pantavaa onkin ennen kaikkea se, että kuilu niiden välillä, joilla menee hyvin ja niiden joilla menee huonosti, on leventynyt. Huolestuttavaa on, että kasvava joukko lapsia voi yhä huonommin. (Kuivakangas, 2002, s. 30)

Lasten pahoinvoinnin merkinä voi pitää yksinäisyyttä, juopottelua, masentuneisuutta ja psyykkisiä ongelmia kuten syömishäiriöitä. Myös huostaanotot, erityisopetuksen tarve ja perheiden köyhyyden lisääntyminen kertovat hyvinvoinnin koetukselle joutumisesta. Syinä lasten pahoinvointiin nähdään vanhempien kova työtahti, perheen vaihtuvat ihmissuhteet ja turvallisten aikuiskontaktien niukkuus lasten elämässä. Myös vanhempien päihteiden käyttö ja väkivaltaisuus ovat lasten ja nuorten pahoinvoinnin taustalla. (Kuivakangas, 2002, s. 30).

Myös elinolosuhteet vaikuttavat lasten hyvinvointiin. Lapsen asuinympäristö ja sen piirteet kuten köyhyys, slummissa eläminen ja tiheä muuttoliike selittävät merkittävää osaa nuorten epäsosiaalisen käytöksen vaihtelusta. Äärimmäinen köyhyys, jonka vuoksi esimerkiksi ravintoa ei ole riittävästi, vaikuttaa lapseen välittömästi. Sitä vastoin suhteellisen köyhyyden osalta köyhyyden negatiiviset vaikutukset lapsen kehitykseen välittyvät sen kautta, miten köyhyys vaikuttaa vanhemmuuteen. Taloudellinen stressi tekee vanhemmista alltiimpia rankaisemaan: miesten parisuhteen laatu heikkenee tiukassa taloudellisessa

tilanteessa, naisten silloin kun työura on epävakainen. (Pulkkinen, 2002, ss.18-19.)

4 Tutkimusongelma

Tässä kandidaatin tutkielmassa tutkin eläytymismenetelmän avulla peruskoulun seitsemättä luokkaa käyvien lasten käsityksiä hyvinvoinnista. Haen vastausta kysymykseen, mitä on hyvinvointi lasten kirjoittamissa eläytymistarinoissa eli mitä hyvin ja huonosti menevä elämä lapselle merkitsee. Lasten itsensä kirjoittamat tarinat hyvinvoinnista ja pahoinvoinnista avaavat lasten kokemaa todellisuutta ja heidän omassa elämässään tärkeiksi kokemia asioita. Lasten käsityksiin tutustuminen avaa mahdollisuuksia edistää hyvinvointia lasten itsensä lähtökohdista

5 Aineiston keruu

5.1 Tutkimushenkilöt ja eläytymismenetelmä metodina

Tutkimukseni tiedonkeruu tapahtui syyskuussa 2006 eläytymismenetelmän avulla. Tutkimukseen osallistui 47 seitsemännen luokan oppilasta, joista tyttöjä oli 18 ja poikia 29. Tutkimuksen oppilaat olivat samoja vantaalaiskoululaisia, jotka olivat mukana kesällä 2006 OK-hankkeelle tekemässäni kouluviihtyvyys-tutkimuksessa (Vuorinen, 2006).

Tutkimukseni perustuu narratiiviseen lähestymistapaan eli ajatukseen siitä, että tarinoita luomalla luomme myös todellisuuksia. Tarina on keskeinen ihmiselämän tapahtumien ja merkitysten tuottamisen ja välittämisen muoto (Eskola, 1998, s. 59). Aineistoa kerätessäni annoin lapsille kaksi kehyskertomusta, joiden pohjalta heidän tuli laatia pieni tarina. Puolet vastaajista kirjoitti tekstin hyvinvointia käsittelevän kehyskertomuksen pohjalta ja toinen puoli kirjoitti pahoinvointiaiheisesta kehyskertomuksesta.

Eläytymismenetelmän hedelmällisyys tutkimusmenetelmänä riippuu paljon siitä, miten hyvin kehyskertomuksen luominen onnistuu eli millaista tietoa sen avulla saadaan. Käyttämäni kehyskertomukset on laatinut Helavirta (2006) sosiaalityön alan tutkimustaan varten, joten kehyskertomusten toimivuus oli jo tositilanteessa testattu:

Kuvittele tilanne, että paras ystäväsi on muuttanut ulkomaille vuosi sitten ja saat häneltä kirjeen. Ystäväsi kertoo kuulumisiaan ja kyselee samalla, mitä sinulle kuuluu. Haluat kertoa ystäväillesi, että sinulla on kaikki asiat elämässäsi kunnossa. Kirjoita ystäväälle kirje, jossa kerrot, mitä sinulle kuuluu ja mitä on tapahtunut.

Kuvittele tilanne, että paras ystäväsi on muuttanut ulkomaille vuosi sitten ja saat häneltä kirjeen. Ystäväsi kertoo kuulumisiaan ja kyselee samalla, mitä sinulle kuuluu. Haluat kertoa ystäväillesi, että sinulla on kaikki asiat elämässäsi huonosti. Kirjoita ystäväille kirje, jossa kerrot, mitä sinulle kuuluu ja mitä on tapahtunut.

Ennen kuin löysin Helavirran laatimat tehtävänannot, harkitsin kehyskertomuksia, joissa kirjoittaja olisi joko kirjoittanut katkelman omaa päiväkirjaa tai kirjoittanut kirjeen itselleen luettavaksi monien vuosien kuluttua. Helavirran kehyskertomus onnistui kuitenkin paremmin luomaan aidontuntuisen tilanteen, jossa oman elämän kuvaamiselle oli selkeä motiivi. Kehyskertomusta suunnitellessani pidin tärkeänä sitä, että kehyskertomus mahdollistaisi omasta elämästä kertomisen mahdollisimman avoimesti ja luottamuksellisesti. Ulkomailla asuva paras ystävä kirjeen saajana toteutti hyvin nämä ehdot. Helavirta on perustellut ystävän sijoittamista ulkomaille myös sillä, että lapsella olisi niin halutessaan tilaisuus kuvailla yhteiskunnallista tilannetta laajemminkin (Helavirta, 2006, s. 200). Tämä näkökulma ei ollut omassa mielessäni.

Keräsin aineiston syyskuussa 2006 yhdessä OK-hankkeen pilottikouluista Vantaalla. Yhteensä kolme opettajaa kahdesta eri koulusta ilmoitti halukkuutensa ottaa minut tunnilleen keräämään aineistoa kuultuaan tutkimuksestani terveystiedonopettajien koulutuspäivässä OK-hankkeen projektijohtajalta.

Eskolan (1997) kokemusten perusteella eläytymistarinoita tarvitaan noin viisitoista kappaletta tehtävänantoa kohden. Tämän tiedon pohjalta tein päätöksen kerätä tarvittavan aineiston kahdelta luokalta. Käytännöllisyysyistä otin mukaan vain yhden koulun oppilaita ja kaksi sellaista luokkaa, joiden tunnit olivat samana päivänä. Molemmat oppitunnit sattuivat olemaan biologiaa.

Koska tutkimukseni on osa OK-hanketta, en tarvinnut aineistonkeruuta varten erillistä tutkimuslupaa koulun rehtorilta, enkä oppilaiden vanhemmilta. Luvat syyslukukaudella 2006 tehtäviin OK-hankkeen tutkimuksiin oli hankittu jo kevätpuolella.

5.2 Kirjoitustilanne

Oppitunnin alussa, ennen kehyskertomusten jakamista kerroin oppilaille, mistä tutkimuksessa on kysymys ja miksi aihepiiri kiinnostaa minua. Korostin erityisesti sitä, että halusin kuulla juuri lapsilta itseltään mitä hyvinvointi ja pahoinvointi heille tarkoittavat. Tehtävänanto ei juuri herättänyt oppilaissa kysymyksiä tai kommentteja saati keskustelua, vaan kaikki alkoivat rauhassa työskennellä. Vaikka tieto löytyi myös jakamaltani kysymyslomakkeelta, yksi lapsi halusi tietää

pitääkö tarinan olla tosi. Vastasin, että sekä keksityt että tositarinat ovat yhtä hyviä. Lopulta yhdessä vastauspaperissa luki ”tämä on keksittyä” ja toisessa ”perustuu tositapahtumiin”.

Tekstit kirjoitettiin nimettöminä. Lapset merkitsivät vastauskonseptiinsa vain ikänsä ja sukupuolensa. Mielenkiintoinen yksityiskohta oli se, että kuusi pojista oli merkinnyt sukupuolekseen ”mies”, mutta kukaan tyttö ei ilmoittanut olevansa ”nainen”.

Eläytymistarinan kirjoittaminen oli periaatteessa vapaaehtoista, mutta en sanonut sitä ääneen. Nähtävästi koulukonteksti, jossa oppilas tekee mitä opettaja pyytää, on syy siihen, että kukaan oppilas ei kyseenalaistanut sitä, tarvitseeko hänen osallistua tutkimukseen. Tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus oli siis näennäistä, mikä saattaa olla tutkimuseettinen ongelma.

Pyrin motivoimaan lapsia tuottamaan melko pitkiä tekstejä kuvaamalla toivomiani vastauksia ”monipuolisiksi” ja ”runsaiksi” ja toteamalla että ”tämä tehtävä vie teiltä varmasti tämän jäljellä olevan osan tuntia”. Tekemäni motivoinnin ansiota tai ei, kummassakin ryhmässä oppilaat kirjoittivat pääosin melko pitkiä tekstejä, ja vaikka osa oppilaista oli valmiita jo 25 minuutin jälkeen, nämäkin oppilaat jäivät istumaan hiljaa paikalleen pyytämättä lisätehtävää tai muuta tekemistä. Osa lapsista käytti ylijääneen ajan piirtämiseen. Piirroksia löytyi yhteensä 16 vastauspaperista. Lapset olivat piirtäneet palmuja, kukkia, hymynaamoja, auton, linnun, kalan, hevosen, haltiattaren, ystävykset käsi kädessä, valokuvan poikaystävästä, itkevän pojan sekä nähtävyyksiä lomakohteista kuten Colosseumin ja Eiffel-tornin. Suurin osa piirroksista kuvitti tarinaa ja vain muutama kuva oli piirretty pelkästään ajankuluksi. Oppilaiden oma opettaja oli koko ajan luokassa.

Kaiken kaikkiaan tunnelma molemmissa luokissa oli hyvin rauhallinen ja keskittynyt. Ensimmäisessä ryhmässä, jossa jaoin hyvinvointi-tehtävänannon toiselle puolelle luokkaa ja pahoinvointi-tehtävänannon toisella puolella luokkaa istuville oppilaille, näytti siltä, että pahoinvointi-tarinoiden kirjoittaminen lähti nopeammin liikkeelle. Varsinkin hyvinvointitarinoita kirjoittavat pojat vaikuttivat epävarmoilta ja kuiskuttelivat vähän keskenään. Juuri nämä kuiskuttelevat pojat ovat aineistostani löytyvien kolmen ylilyödyn ja varsin absurdin tarinan takana. Jäin miettimään oliko ylilyötyjen ja vitsikkäiksi tarkoitettujen tarinoiden takana epävarmuus tai halu tehdä kavereihin vaikutus, vai pitäisikö tutkimusasetelman ironisoiviin teksteihin suhtautua vastarintana ja vallankäyttönä: minä yritin

pakottaa lapset mukaan tutkimukseeni, mutta absurdeilla vastauksilla lapsilla oli tilaisuus vesittää yritykseni.

Jälkimmäisen ryhmän kohdalla pyysin lapsia käyttäytymään kuin koetilanteessa, vaikka sellaisesta ei ollutkaan kysymys. Tämä ohje näytti takaavan paremman työrauhan, eikä tässä ryhmässä syntynyt ironisoivia tarinoita. On tosin todettava, että ilman ohjeitanikin molemmissa ryhmissä osa oppilaista peitti kirjoittamansa tekstin sitä mukaa kun sitä syntyi toisella paperilla tai kirjalla.

5.3 Mistä lapset kirjoittivat?

Syntyneet tarinat olivat keskimäärin melko pitkiä. Yksi A4-sivu oli tyypillinen pituus, mutta joukossa on myös monta kahden kolmen sivun tekstiä. Hyvin lyhyitä tarinoita oli joukossa muutama, ja ne olivat kaikki poikien kirjoittamia. Kirjeitten sävy oli pääosin asiallinen, vaikka huumoriakin löytyi. Monet tarinat sisältävät tehtävänannosta huolimatta sekä myönteisiä että kielteisiä asioita, vaikkakin joukkoon mahtuu myös suoranaisia onnistumisilotulituksia ja kurjuuskuvauksia.

Suurin osa teksteistä oli kirjoitettu kirjeen muotoon alkutervehdystä ja allekirjoitusta myöten. Monissa kirjoituksissa myös kyseltiin vastaanottajan kuulumisia, muisteltiin yhteisiä tekemisiä ja suunniteltiin tulevia tapaamisia. Lapset kirjoittavat ikään kuin ikätoverilleen. Ystävän uusi kotimaa on kirjoituksissa Ranska, Espanja, Brasilia tai USA. Suurin osa lapsista kirjoitti perspektiivistä, joka olisi voinut olla hänen omansa, mutta neljä tarinaa on kirjoitettu selvästi vanhemman henkilön näkökulmasta. Näissä tarinoissa ollaan jo töissä ja vastuussa perheestä. Juuri näissä teksteissä mielikuvitus on muutenkin päästetty laukkamaan varsin villisti.

Lapset kirjoittavat sekä hyvinvointitarinoissa että pahoinvointitarinoissa samoista teemoista, mutta teemoja lähestytään hyvin eri tavalla riippuen siitä onko kyseessä hyvän vai huonon elämän kuvaus. Esiinnoitettuja teemoja olivat koulu, harrastukset, kaverit, perhe, suku, lemmikit, terveys, taloudellinen tilanne ja tavarat sekä yleinen elämänmielekkyyden kokemus. Yleisesti ottaen hyvän elämän kuvaukset olivat sävyiltään toteavampia kuin huonon elämän kuvaukset. Huonosti mennyttä elämää kuvailtiin huomattavasti yksityiskohtaisemmin ja värikkäämmmin.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on huomionarvoista miettiä, nousivatko nämä teemat esiin siksi, että ne ovat lasten mielestä oleellisimpia asioita hyvinvoinnissa vai siksi, että lapset ajattelivat heiltä odotettavan tietynlaisia vastauksia. Ainakin yksi vastaaja tuo eksplisiittisesti esiin tietoisuutensa siitä, että

tutkimus tehdään Ok-hankkeelle. Hänen kirjoituksessaan onkin koevastausmaisesti – tosin tarinan muodossa - lueteltu hyvän elämän edellytyksiä siltä pohjalta, mitä terveystiedon OK-jaksossa on käsitelty.

6 Aineiston analyysi

Eläytymismenetelmätarinoita analysoidessa lähtökohtana on, että tarinat eivät ole välttämättä kuvauksia todellisuudesta vaan mahdollisia tarinoita, tarinoita siitä mikä saattaisi toteutua ja mitä eri asiat merkitsevät (Eskola, 1998, s. 10) Yksi aineiston analysoimisen haaste on tutkimushenkilöiden eli tässä tapauksessa lasten äänen säilyttäminen niin, etteivät omat ennakkoluuloni ja käsitykseni pääsisi liaksi sekoittumaan tekemiini tulkintoihin.

Eläytymismenetelmätarinoiden yleisimpiä analysointitapoja ovat teemoittelu ja tyypittely (Eskola, 1998, ss. 134-139). Tarinoiden analyysissä kiinnitetään huomiota erityisesti siihen, mikä vastauksissa muuttuu kun kehystelmä muuttuu (Eskola, 1998, s. 59).

Luettuani eläytymistarinat useaan kertaan läpi, aloin luokitella vastauksia Helavirran (2006) tutkimuksessa nousseiden pääteemojen alle. Helavirran teemat olivat koulumaailma, kaverisuhteet, terveys ja elämäntavat, taloudellinen tilanne ja materia, harrastukset, eläimet, elämäntapahtumat ja elämykset, asuminen, sukulaissuhteet sekä yhteiskuntaan ja ympäristöön liittyvät asiat.

Kirjoitin yhtä teemaa käsittelevät asiat yhdelle A4-paperille: toiselle puolelle hyvinvointitarinoista nousseet asiat ja kääntöpuolelle pahoinvointitarinoiden satoa. Käytännössä katsoen pilkoin tarinat lauseiksi ja arvioin mihin teemaan lause kuului. Lopuksi laskin kuinka monta mainintaa kukin teema sai yhteensä ja kuinka nämä vastaukset jakautuivat hyvän ja pahan elämän tarinoiden kesken.

En voinut alkuvaiheessakaan täysin nojautua Helavirran pääteemoihin vaan teemoittelun edetessä yhdistin pari Helavirran luokkaa ja lisäsin yhden uuden luokan, yleisen kokemuksen elämänmielekkyydestä.

Kuten kirjallisuuskatsauksessani tuli esiin, hyvinvointia on usein mallinnettu erilaisilla kolmijaoilla, jotka usein sisältävät sosiaalisiin suhteisiin, aineelliseen hyvinvointiin sekä itsensä toteuttamiseen liittyviä ulottuvuuksia. Seuraavassa vaiheessa lähdinkin soveltamaan hyvinvointimalleja omaan aineistooni. Näiden mallien pohjalta päädyin luokittelemaan oman aineistoni nelikenttään, jonka ulottuvuudet ovat terveys, elinolot, itsensä toteuttaminen ja sosiaaliset suhteet.

Nelikentän avulla oli tarkoitus tutkia mitä ulottuvuudet korostuvat lasten vastauksissa riippuen kehyskertomuksesta.

Tämän nelikentän luotuaani luokittelin koko aineiston uudelleen merkitsemällä Excel-taulukkoon, mihin ulottuvuuksiin lasten kertomuksissaan mainitsevat asiat menivät ja kuinka monta eri asiaa lapsi mainitsee kustakin ulottuvuudesta. Tämän lisäksi laskin eräiden omasta mielestäni kiinnostavien yksittäisten asioiden (avioero, kiusaaminen, voittaminen) esiintymisfrekvenssin koko aineistosta. Aineistoni koko ei varsinaisesti anna aiheita aineiston kvantifiointiin, mutta katsoin että lukumäärätieto antaisi jonkinlaista suuntaa yleisimmistä teemoista.

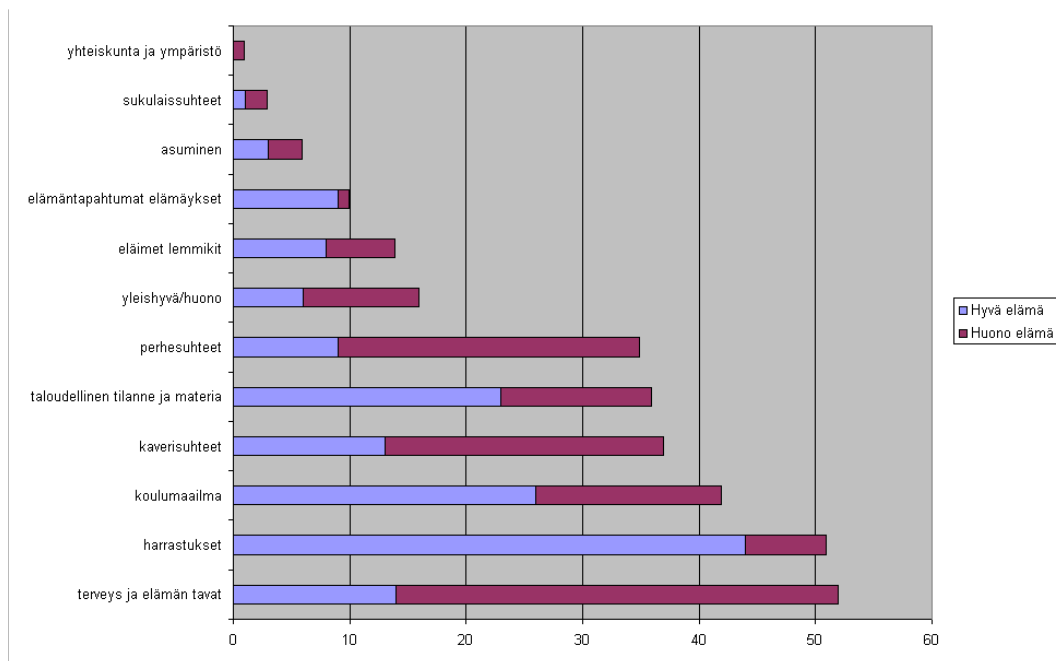
Lisäksi sain määrällistä tietoa myös niistä ihmisryhmistä, joita lapset olivat tarinoissaan maininneet. Koska sosiaaliset suhteet näyttivät alusta asti olevan merkittävä asia lasten elämässä, analysoin aineiston myös kiinnittäen huomiota siihen mainitaanko lasten kirjoituksissa muita ihmisiä, ja jos mainitaan, ketä he ovat. Kiinnitin myös huomiota, miten kehyskertomus vaikutti siihen, keitä ihmisiä lapset mainitsivat.

Määrällisen tiedon lisäksi pyrin tiheään analyysiin erittelemällä lasten kirjoittamia katkelmia ja niiden sisältämiä merkityksiä. Lopuksi kokosin tyyppikertomukset niin hyvän kuin huonon elämän tarinoista. Analyysin pääpaino oli tässä laadullisessa tarkastelussa.

7 Tulokset

7.1 Eläytymistarinoissa esiinnousseet teemat

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa eli luokiteltuani aineiston Helavirran teemojen (koulumaailma, kaverisuhteet, terveys ja elämäntavat, taloudellinen tilanne ja materia, harrastukset, eläimet, elämäntapahtumat ja elämykset, asuminen, sukulaissuhteet sekä yhteiskuntaan ja ympäristöön liittyvät asiat) perusteella, tulokset näyttivät tältä:

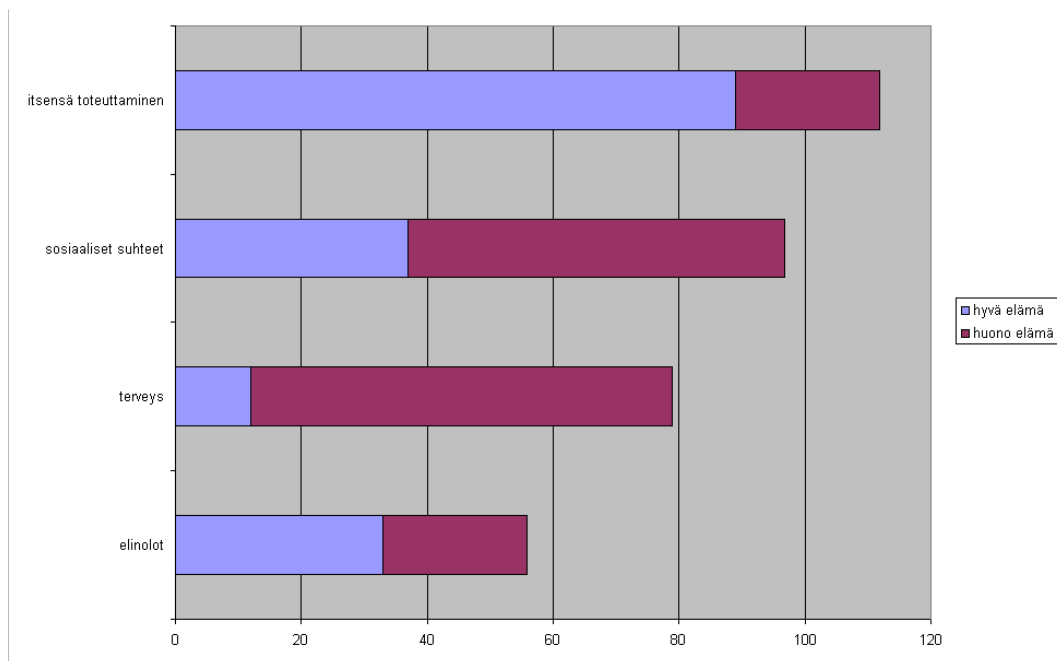

Kuva 8. Teemat lasten eläytymistarinoissa

Eniten mainintoja sai terveys, josta kirjoitettiin ennen kaikkea huonon elämän tarinoissa. Hyvän elämän tarinoissa sen sijaan harrastukset nousivat voimakkaasti esiin. Myös kavereista, perheestä ja taloudellisista seikoista kirjoitettiin paljon.

Seuraavassa vaiheessa sovelsin hyvinvointimalleja omaan aineistooni. Kirjallisuuskatsauksessa käsittelemieni mallien pohjalta päädyin luokittelemaan oman aineistoni nelikenttään, jonka ulottuvuudet ovat terveys, elinolot, itsensä toteuttaminen ja sosiaaliset suhteet

Terveyslottuvuuden alle tulivat kaikki omaan tai läheisten sairastumiseen liittyvät asiat, sekä ohimenevät sairastelut että tapaturmat ja vakavat sairaudet. Tähän luokkaan tuli myös päihteiden käyttö sekä mielenterveysongelmat. Elinolotulottuvuuteen tulivat maininnat asumisesta, taloudellisesta tilanteesta ja materiasta, yhteiskunnasta sekä asuinympäristöstä ja säätilasta. Itsensä toteuttaminen ulottuvuuteen tuli koulussa pärjäämiseen ja harrastamiseen liittyviä asioita. Sosiaaliset suhteet –ulottuvuus pitää sisällään kaikki lasten mainitsemat kontaktit niin kotona kuin koulussa ja muilla elämänalueilla. Myös lemmikit ovat mukana tässä ulottuvuudessa.

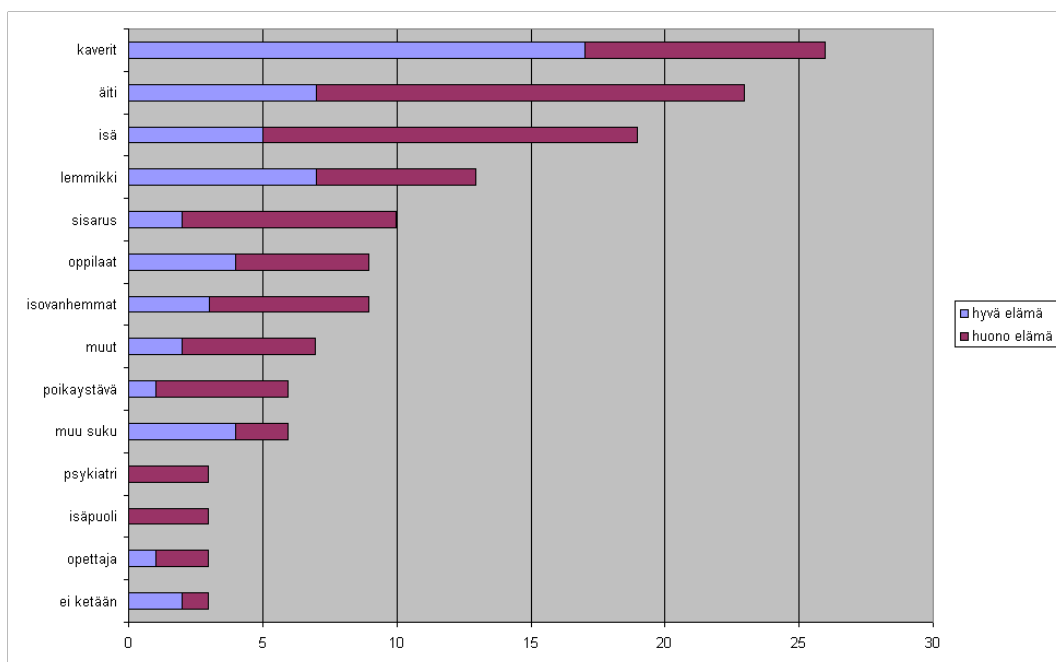
Kuva 9. Teemat lasten eläytymistarinoissa

Eri teemoista kirjoittaminen vaihteli paljon sen mukaan oliko kyseessä tarina hyvästä vai huonosta elämästä. Itsensä toteuttaminen nousi todella tärkeäksi hyvän elämän tarinoissa, mutta terveys ja sosiaaliset suhteet tulivat voimakkaasti esiin huonon elämän tarinoissa. Elinoloista kirjoitettiin kaiken kaikkiaan vähän, mutta enemmän hyvän elämän tarinoissa kuin huonon elämän tarinoissa.

Seuraavissa alaluvuissa lähdän käsittelemään tarkemmin aineistosta nousseita seikkoja neljän pääteeman mukaisesti. Tarkastelen teemojen sisältä löytyneitä käsityksiä ja pohdin syitä siihen, miksi tietyt seikat painottuvat hyvän elämän tarinoissa ja toiset huonon elämän tarinoissa.

7.2 SOSIAALISET SUHTEET

Sosiaaliset suhteet nousevat esiin niin hyvän kuin huonon elämän tarinoissa. Ei ole kovin yllättävää, että eläytymistarinoissa lasten elämän tärkeimpiä ihmisiä ovat omat vanhemmat ja sisarukset, isovanhemmat ja kaverit. Myös lemmikkieläimet ovat tärkeitä.

Kuva 10. Tarinoissa mainitut ihmiset ja eläimet

Kuvio 10 esittää eläytymistarinoissa mainittuja ihmisryhmiä. On merkillepantavaa, että kavereita ja kaukaisempaa sukua lukuun ottamatta, kaikki ihmisryhmät saavat useampia mainintoja huonon elämän tarinoissa kuin hyvän elämän tarinoissa. Näyttää siltä, että hyvässä elämässä esimerkiksi perhe on niin itsestään selvä voimavara, että se jää lasten hyvän elämän kuvauksissa helposti mainitsematta. Myös opettajat ja poikaystävä mainitaan lähinnä vain huonon elämän tarinoissa. Niissä opettajat esiintyvät muistuttamassa huonosta koulumenestyksestä ja poikaystävä on tuottanut pettymyksen.

Huomionarvoista on myös se, että huonon elämän tarinoissa esiintyy useampia ihmisryhmiä kuin hyvän elämän tarinoissa. Huonon elämän tarinoissa esiintyvät sellaiset ihmisryhmät kuin lääkäri, psykiatri, terveydenhoitaja, valmentaja, poliisi ja vangit. Yhteiskunnan ja sen palveluiden astuminen perheen elämään näyttää tarkoittavan lapsille sitä, että hyvinvointi on joutunut koetukselle.

Perhe

Kuten todettu, hyvän elämän tarinoissa perhe jää enemmän taustalle. Useissa tarinoissa ei mainita perhettä millään muulla ilmaisulla kuin monikon ensimmäisen persoonan käytöllä esimerkiksi lomamatkasta kerrottaessa. Tällainen me-muoto ei anna tietoa esimerkiksi perhemuodosta tai sisarusten määrästä tai sukupuolista. Jos perhe mainitaan tarinoissa, siihen viitataan melko ylimalkaisesti esimerkiksi näin: ”Koko perhe voi hyvin”, ”Perheen kannaltakin asiat ovat kunnossa”, ”Perheellänikin menee hyvin. Ei mitään suurempia riitoja”. Hyvin

meneminen tarkoittaa lapsille siis ainakin sopuisuutta, mutta muuten kysymys jää ilmaan roikkumaan.

Huonon elämän tarinat antavat monipuolisempaa tietoa siitä, mitä hyvinvointi perheissä voisi olla. Ensinnäkin lapset kokevat vanhempien avioeron hyvinvointia uhkaavaksi tekijäksi. Yhdessäkään hyvän elämän tarinassa ei käy ilmi, että perhe olisi hajonnut tai asuisi eri osoitteissa. Sen sijaan huonon elämän tarinoissa avioero on paljon esillä.

”Minulla ei mene ihan niin hyvin, sillä vanhempani ovat eronneet, ja kaiken lisäksi joudun muuttamaan isän kanssa toiselle paikkakunnalle. Pienemmät sisarukseni saivat jäädä asumaan äidin kanssa.”

”Äitinikin on muuttanut pois ja asun isäni kanssa. Äiti vain lähti eikä ikinä tullut takaisin”.

”Kun muutimme Riihimäeltä tänne Keravalle äidin ja isän eron aikoihin niin kaveripiirini muuttui täysin”.

Avioero merkitsee lapsen elämässä eroa toisesta vanhemmasta ja sisaruksista, mikä tuottaa surua. Asuinpaikan muuttumisella on myös negatiiviset seuraukset lapsen elämään: uudella paikkakunnalla pitää löytää uudet kaverit, jottei jäisi yksin. Avioeron kautta lapsen elämään tulevat myös vanhempien uudet kumppanit, tässä aineistossa isäpuolet tai äidin miesystävät:

”Äiti ja isä erosivat ja nyt äiti on jostain löytänyt jonkun juoppopummin (epäilemättä myös ”huumehöhrön”), jonka kanssa hän haluaa elää loppuelämänsä... Hän lyö minua joskus äidiltä salaa enkä uskalla kertoa tästä äidille.”

”Iskä ja äiti eros melkee heti ku lähit ja nyt äiti on menny naimisiin uuden miehen kaa. Se ukko on hirvee! Sil on yks oma lapsi ja se suosii ja lellii aina sitä. Miehen nimi on Matti ja se huutaa aina mulle ja mun veljelle. Siis sillo ku äiti ei nää.”

”Joka ilta meille tulee uusi mies illalla kotiin ja aamulla se on lähtenyt, ja kun menen makuuhuoneeseen äiti on siellä itkemässä”.

Lasten suhde isäpuoleen on tarinoissa ongelmallinen. Isäpuolen läsnäolo tekee lapsen elämän ikäväksi, sillä isäpuoli on äidin selän takana väkivaltainen ja ilkeä. Isäpuolen koetaan myös kohtelevan epätasapuolisesti omia lapsiaan ja lapsipuoliaan. Huonoksi asiaksi koetaan myös se, että perheen aikuisten ihmissuhteissa ei ole syvyyttä tai pysyvyyttä avioeron jälkeen.

Lapsia vaivaa myös riitely omien vanhempiensa kanssa. Välillä vanhemmat koetaan välinpitämättömiksi ja ymmärtämättömiksi. Huonon elämän tarinoissa minäkertoja kokee, etteivät vanhemmat välitä hänestä: ”Äitinikin puhuu itseksensä kuinka onkaan tyhmää että tulikin tehtyä tuo penska!”

Lasten tarinoissa vielä avioeroperheitä ja riitaisia perheitä huonommin menee lapsilla, joilla ei ole vanhempia. Huonon elämän tarinoissa vanhemmat ovat usein kuolleet tai heidän henkensä on vakavasti uhattuna sairauden tai vaikka sodan takia.

”Minun äitini on kuollut ja isä on sodassa.”

”Pari viikkoa sitten mun vanhemmat kuoli autokolarissa eikä se ollut kivaa.”

”Minun perheeni on kuollut ja mun mummo on sairaalassa koska sillä on syöpä.”

”Pelkään että äiti kuolee pian ja että isä alkaa alkoholistiksi, sillä hän ottaa asian niin raskaasti.”

Isovanhemmat pääsevät tarinoihin mukaan lähinnä sairauksiensa tai kuolemansa kautta ja samaa koskee sisaruksia:

”Toissapäivänä sain kuulla, että 5-vuotias pikkusiskoni on vakavasti sairastunut. Seuraavana päivänä hän menehtyi.”

”Mummukin on sairastunut rintasyöpään ja ukkini kuoli sydänkohtaukseen”.

Isovanhempien ja sisarusten olemassa olo ei siis nouse tarinoissa esiin erityisenä ilonaiheena, mutta heidän tärkeytensä tulee esiin menetyksen kautta. Välit isovanhempiin voivat tosin olla kokonaan poikki: ”Ai niin ja mun mummi kuoli, se oli jo niin vanha. Mut me ei menty sen hautajaisiin, koska äiti vihas mummoa.”

Lasten kertomusten perusteella alkoholi astuu kuvioihin siinä vaiheessa kun perheessä alkaa mennä muutenkin huonosti. Lasten tarinoissa alkoholin käyttö on eräänlainen hälytysmerkki ongelmista:

”Isäni ei välitä [pahasta olostani] vaan juo ja juo ja juo koko ajan.”

”Äiti on alkanut ryyppäämään”

”Perheessäni isä ja äiti juovat alkoholia ja polttavat. Veli ja molemmat siskot vetävät huumeita. Lähes joka ilta koko mun perhe ovat humalassa”

”Sitten vielä kun olin viime viikonloppuna isän luona hoidossa, hän huusi ja rähjäsi humalassa mulle.”

Juomisen takia vanhemmat eivät ole läsnä lapsilleen tai alkoholi aiheuttaa räyhäämistä tai väkivaltaa. Juominen ja juomisen aloittaminen on merkki siitä, että asiat eivät ole kunnossa.

Kaverit

Kaverit mainitaan eläytymistarinoissa vielä perheenjäseniäkin useammin. Merkille pantavaa on myös se, että siinä missä perheenjäsenistä kerrotaan eniten huonon elämän tarinoissa, kavereista kirjoitetaan eniten juuri hyvän elämän tarinoin. Tosin tässäkin tapauksessa hyvästä elämästä kerrotaan hyvin epäinformatiivisella tavalla. Hyvän elämän tarinoissa kaverit tulevat pääasiassa esiin toteamuksena siitä, että uudessa koulusta on saatu paljon uusia, hyviä

kavereita. Toisekseen kaverit ovat tarinoissa mukana harrastuksissa ja muissa kivoissa asioissa. Kaverit kuuluvat siis aktiiviseen, hyväksi koettuun elämään. Myös koulukavereita osataan arvostaa: ”Meillä on myös kiva luokka ja hyvä luokkahenki”.

Huonon elämän tarinoille on hyvin tyypillistä, että niissä kuvataan minäkertojan menettäneen kaikki kaverinsa: ”Minulla ei ole enää edes kavereita. Kaikki vaan kiusaavat minua.” Kaverit haukkuvat selän takana ja kertovat salaisuudet muille. Ongelma on siis useimmissa kertomuksissa enemmän se, että vanhat kaverit ovat kääntäneet selkänsä ja alkaneet syrjiä kuin se, että ystäviä ei koskaan olisi ollutkaan. Tosin joukosta löytyy myös niitä tarinoita, jossa lapsi kertoo lemmikkinsä olevan hänen ainoa ystävänsä. Huonon elämän tarinoissa moni joutuu kiusatuksi:

”Minua kiusataan koulussa joka päivä välitunnilla”

”Oppilaat kiertää minut kaukaa ja naureskelee”

Myös epäsopeu ja välirikot kuuluvat huonon elämäntarinoihin: ”oon riidelly kaverini kanssa ja kaikki asiat vituttaa.” Jos poikaystävä esiintyy tarinoissa, hänelle on yleensä tapahtunut jokin onnettomuus tai sitten minäkertoja on surullinen poikki menneestä suhteesta. Seurustelusuhteessa voi joutua myös väkivallan uhriksi:

”Sit mä aloin seurustelea yhen mua 4 vuotta vanhemman kundin kaa. Se oli ihana ja kaikkee. Mut sit parin kuukauden pääst se rupes painostaa seksiin, enkä mä haluu viel. Se ei lopettanu. Yks ilta ku oltii kahestaa niil se hyökkäs mua päin ja pain mut seängylle ja raiskas. Mä en oo uskaltanut kertoa kenellekää. Pelottaa. Sen jälkeen masennuin ja mua alettiin koulukiusata ku lihoiin jotai 10 kg paris kuukaudes. Syön suruun. Jne. Mun entiset kaverit rupes haukkuu mua selän takana ja kertoo min salaisuuksii muille.”

Tämä pieni tarina raiskatuksi joutumisesta on aineistolle hyvin tyypillinen siinä, että lasten eläytymistarinoissa yksi paha asia elämässä johtaa toiseen eli ensimmäisen onnettomuus laittaa liikkeelle kokonaisen pahojen asioiden ketjun. Tässä tapauksessa raiskaus johtaa masennukseen ja masennus lihomiseen. Lihavuudesta puolestaan tulee kiusaamisen aihe. Lopulta tyttö jätetään yksin.

7.3 ITSENSÄ TOTEUTTAMINEN

Eläytymistarinoissa lasten tärkeimmät itsensä toteuttamisen areenat ovat koulu ja harrastukset. Itsensä toteuttamisen teemat nousevat esiin etenkin hyvän elämän tarinoissa.

Koulu

Hyvän elämän tarinoissa lapset viihtyvät koulussa erinomaisesti, vaikka lasten tekstien perusteella ei selviäkään, mikä koulun käynnistä niin hauskaa tekee:

”menin yläasteelle ja täällä on hauskaa”

”koulussa on hauskaa vaikka on paljon kokeita”

Koulutyö vaikuttaa siis olevan mukavaa stressaavista kokeista huolimatta. On merkillepantavaa, että hyvän elämän eläytymismenetelmätarinoissa koulusta mainitaan useimmiten sen mielekkyys, eikä esimerkiksi hyviä arvosanoja. Joku on pitänyt siitä, että joka tunnilla on yläasteella oma opettaja ja jotkut kokevat koulunkäyntimotivaationsa parantuneen koulun vaihdon jälkeen.

Huonon elämän tarinoissa koulusta tulee epäonnistumisen näyttämö:

”koulu menee huonosti. olen saanut huonoja arvosanoja kokeista koska en viitsi enkä välitä lukea kokeisiin.

”Koulussa saan lähes kaikista aineista hylätyn tai no jostain välttävän. Olen jäänyt jo kerran luokalle.”

Huonot arvosanat ja luokalle jääminen merkitsevät epäonnistumista. Numerot laskevat kun elämässä on niin paljon muita huolia, ettei kouluun jaksa keskittyä. Niin tässä kuin aiemmassakin tutkimuksessani (Vuorinen, 2006) tulee esiin se, että lapset arvioivat menestymistään tai menestymättömyyttään koulussa lähes kokonaan koetulosten ja arvosanojen varassa. Surunaiheeksi mainitaan siis huono numero, eikä esimerkiksi oppimisvaikeudet, keskittymisvaikeudet, töiden kasaantuminen tai turhautuminen siihen että jäi muista jälkeen.

Erään lapsen tarinassa kuvataan riipaisevasti loppuun palamista:

”mun voimat alkaa huveta koulun käyntiin. En osaa ottaa siitä enää iloa irti. Mun pitää myös säästää voimia harrastuksiin, mutta koulu imee musta kaikki voimat. Sen seurauksena harrastuksetkin on menneet huonosti”

Katkelmasta välittyy kuva lapsesta, jolle koulunkäynti on ollut tärkeää, mutta koulu on sittemmin alkanut muuttua ilonaiheesta taakaksi, jonka väsyttävyyks vie mielekkyyden muiltakin elämänalueilta. Omat voimavarat tuntuvat vähäisiltä ja epäonnistumisia alkaa kerääntyä.

Eräs kirjoittaja hallitsee kouluun liittyvää stressiä lohduttautumalla sillä, että vaativan kauden jälkeen on helpommat ajat odotettavissa:

"No seiska luokka on aika hirveä, mutta kaikki sanovatkin sitä rankimmaksi luokaksi koska 8-9 luokat ovat kuulemma pelkkää kertausta.

Harrastukset

Tarkastelemieni eläytymiskertomusten perusteella koulumaailmaa häviää selvästi harrastuksille itsensä toteuttamisen areenana. Harrastaminen ja kaverien kanssa puuhastelu kuuluu erittäin merkityksellisesti lasten hyvään elämään. Ilonaiheena harrastukset hakkaavat koulun mennen tullen.

Lasten tarinoissa mainitaan laajakirjo erilaisia harrastuksia, joista valtaosa on urheiluharrastuksia kuten kuviokellunta, keilaaminen, koripallo, golf, skeittaaminen, DH, pyöräileminen, keihäänheitto, kiekonheitto, kalastaminen, softaaminen, ulkoilu, tanssi, lenkkeily, telttailu, uiminen, salibandy, sulkapallo ja jalkapallo. Urheiluharrastusten lisäksi mainitaan tietokonepelit, karaoken laulaminen, kitaran soitto, letunpaisto ja kissan hoitaminen.

Harrastaminen edustaa aktiivista elämäntyyliä:

"harrastuksiakin on syksyn mittaan kertynyt kiitettävä määrä"

"aloitin juuri uuden harrastuksen & viihdyn siellä oikein hyvin, varsinkin niiden uusien kamujen kanssa."

Hyvän elämän tarinoissa harrastuksia on paljon ja harrastamiselle annetaan paljon aikaa. Harrastusten kohdalla itsensä toteuttaminen ja sosiaalisten suhteiden vaaliminen kulkevat usein käsi kädessä. Harrastaminen on sekä itsensä kehittämistä, että mukavaa yhdessä oloa.

Aineistosta tulee esiin kaksi hyvin erilaista harrastamistapaa, joita voisi kuvata "mukavaksi puuhasteluksi" ja "päämäärätietoiseksi taitojen kehittämiseksi".

Mukavaa puuhastelua kuvaa hyvin tämä kesälomamuistelo:

"kesällä olen tehnyt kaikenlaista kivaa; telттаillut, uinut, paistanut vaahtokarkkeja ja kaikkea mikä kesään kuuluu."

Mukavaan puuhasteluun kuuluu kiireetön tekeminen, rento joutenolo ja aktiviteettien keveys. Sen sijaan päämäärätietoinen taitojen kehittäminen on hyvin erilainen tapa harrastaa:

"skeittaaan myös vieläkin ja olen oppinut paljon uusia temppuja".

"Seuraavana päivänä minulla oli kauden tärkein turnaus salibandyjoukkueeni kanssa. Turnaus oli voitokas ja voitimme Suomen mestaruuden."

"olimme Kuopiossa jääkiekko turnauksessa ja saimme kultaa kuten aina."

"olen ollut keilaamassa Panun kanssa ja sain 181 pistettä ja Panu 180. Voitin Panun myös biljardissa."

Etenkin poikien tarinoissa tulee esiin halu tulla aina vaan paremmaksi harrastuksissaan. Tämä on merkittävä ero harrastamisesta ja koulutyöstä

kirjoitettujen katkelmien välillä: opiskelemisen kohdalla kukaan ei mainitse haluaan kehittyä paremmaksi missään oppiaineessa tai edes yksittäisessä taidossa, jota koulussa opetetaan. Innostusta itsensä kehittämiseen löytyy sitäkin enemmän harrastusten saralta.

Kuten yllä olevista lainauksista tulee esiin kilpaileminen ja voittaminen olivat teemoja, jotka nousivat harrastusten kohdalla voimakkaasti esiin. Yleensä tarinoiden voitot saavutetaan joukkueena, mutta voittamisen riemua voi kokea myös päihittämällä parhaan kaverinsa. Kaikki voittamisesta kirjoittaneet olivat poikia. Onkin mielenkiintoista kysyä, miksi kilpaileminen ja voittaminen kuuluvat niin vahvasti poikien käsitykseen hyvästä elämästä.

Vaikka harrastamisesta kirjoitetaan voittopuoleisesti hyvän elämän tarinoissa, muutamia mainintoja löytyy myös huonon elämän tarinoista. Useissa tarinoissa harrastuksista jättäytyminen tai niiden kokonaan lopettaminen liittyy koko elämässä tapahtuneeseen huonoon käänteeseen. Siinä missä lukuisat harrastukset ovat merkki siitä, että elämä menee hyvin, harrastusten lopettaminen kertoo siitä, että menee huonosti. Erityisenä syynä harrastusten lopettamiseen mainitaan yksin jääminen ja kiusaaminen:

”Lisäksi olen lopettanut kaikki harrastukset, koska minua syrjittiin niissä, jopa valmentajat nauroivat minulle.”

”Lopetin myös meidän yhteisen harrastuksen, koska en halunnut mennä yksin sinne.

Harrastaminen voi keskeytyä myös loukkaantumisen takia. Tällä kirjoittajalle harrastus on siinä määrin tärkeä, että elämän koko mielekkyys on kiinni siitä pääseekö lempiharrastuksen pariin vai ei:

”ja sit [kun selkäni paranee] mun elämä on taas hyvä, koska saan alkaa ajaa Drt/DH:t Suomes ja muualla maailmassa.”

Eräs lapsi kirjoittaa, että harrastuksesta on tullut pakkopullaa, jota jatketaan vanhempien painostuksesta: ”Harrastan sulkapalloa, mutta vihaan sitä, enkä saa kuitenkaan lopettaa”.

7.4 ELINOLOT

Elinolot –luokka sisältää maininnat asumisesta, taloudellisesta tilanteesta ja materiasta, yhteiskunnasta sekä asuinympäristöstä ja säätilasta. Elinoloista kirjoitettiin hieman enemmän hyvän elämän tarinoissa, mutta lukumäärällisesti ero ei ole kovin suuri.

Hyvän elämän tarinoissa lapset iloitsevat erilaisista yksittäisistä tavaroista, joita he ovat saaneet tai voittaneet. Näitä tavaroita tai asioita ovat muun muassa uusi

pyörä, uusi kuulari, salibandymaila ja kengät, vuoden kokikset, tietokone ja pelit, diabolo, trampoliini, asuntoauto, jokerien kausikortti.

On helppo tuhahtella lasten pinnallisuutta huomattaessa, että heidän käsitykseensä hyvästä elämästä kuuluu kivojen uusien tavaroiden saaminen. Kun lasten tavaralista tarkastelee lähemmin, tuomitsemiseen löytyy paljon vähemmän aihetta: Melkein kaikki lasten mainitsemat tavarat ovat harrastusvälineitä tai liittyvät muuten harrastamiseen. Tavarat symboloivat itsensä kehittämistä ja aktiivista elämää. Lisäksi uusiin harrastusvälineisiin liittyy sosiaalinen aspekti:

”niin joo sit sain ne 300 egee kassaa ja ostin uue kuulari, menin heti kysyy kavereit softaa.

Tässä lainauksessa kuula-ase vaikuttaa olleen pitkäaikainen haave, jota varten on säästetty pitkäjänteisesti. Voi tulkita, että aseiden omistaminen merkitsee pojalle pääsylippua toisten poikien ryhmään, johon hän ei aikaisemmin ole ilman omaa pyssyä päässyt. Näin ”uusi kiva tavara” saa monenlaisia merkityksiä.

Monissa hyvän elämän tarinoissa ollaan hyvin rikkaita, mistä esimerkiksi eräs lapsi kirjoittaa: ”Olen aika rikas tillillä on viel pari millii.” Perheellä on varaa luksukseen kuten ”mersuun” ja lomamatkaan neljän tähden hotellissa. Muutamassa tarinassa perhe on äkkirikastunut:

”isä hyppi seinille ja koko perhe iloitsi lottovoitosta”

”sitten minusta tuli miljonääri ja meil on 1000 neliön talo.

Hyvän elämän tarinoissa kuvataan hyvin niukasti sitä, mitä hyvää miljoonat elämään tuovat. Vain kallis auto, hieno matka ja iso talo mainitaan. Tarinoissa ei pohdita syvällisesti niitä etuja, joita valtava omaisuus voisi tuoda mukanaan. Se, että on paljon rahaa, tuntuu olevan niin itsestään selvästi hyvä asia, että mitä sillä rahalla sitten tehtäisiin, on kysymys, joka ei tule edes mieleen.

Huonon elämän tarinoissa esiin tuleva rahan puute tarkoittaa sitä, että kulutusta on rajoitettava: ”Ai niin ja äiti joutu työttömäksi niin ei saa ostaa mitään ylimääräistä”. Ääritilanteessa asutaan roskalaatikossa ja kerjätään kadulla. Useimmiten rahan puute ja perheen alennustila yhdistetään siihen, että ruokahuolto on puutteellinen:

”Veljeni huolehtii meistä, mutta meillä ei ole rahaa ruokaan - - me myymme meidän talomme, että saisimme ruokaa ja juomaa, mutta nyt asumme ojassa”.

”kun minulle tuli nälkä niin minä pöllin ruokaa pikkolosta, mutta minut huomattiin ja joudun vankilaan.”

"minun pitää tehdä ruokaa itselleni itse ja ostaa se itse. Ilman kouluruokaa en varmaan olisi edes hengissä"

"jos jotain ruokaa meillä minulle edes on niin se on parhaimmillaan jotain "saarioinen lihamakaronilaatikon" rippeitä!"

Kuten yllä olevista esimerkeistä tulee ilmi, ruoanpuute voi olla määrällistä tai laadullista. Kun asiat ovat huonossa jamassa, ruokaa ei ole lainkaan ja nälän takia täytyy myydä katto pään päältä tai varastaa. Ruokahuollossa voidaan kuitenkin kokea vakavia puutteita jo kauan ennen kuin nälkäkuolema ja kodittomuus uhkaavat. Lapset kärsivät jo siitä, että ei voi olla varma että kotona olisi aina ruokaa. Ruoasta huolehtiminen saattaa jäädä lähes kokonaan lapsen vastuulle. Myös valmisruoka koetaan huonon elämän evääksi.

Perheenjäsenten taloudelliset ongelmat aiheuttavat huolta ja pelkoa rikoksen tielle joutumisesta:

"Mikalla on nyt paljon velkaa enkä usko että hän sai auton ja asunnon samalla lainalla, pelkään että hän on varastanut auton"

Tavaroiden ja taloudellisen tilanteen lisäksi elinoloista mainittiin vain harvoja hajanaisia asioita. Joku kirjoitti, että säätila on ollut huono. Toinen valitteli sitä, että on tyytymätön asuinpaikkaansa kun hän on joutunut perheen mukana muuttamaan hiljaisuuteen maalle. Eräässä tekstissä kuvattiin roskattua ympäristöä:

"se puisto jossa me oltiin viikonloput, on alettu roskaamaan siellä on hirveesti pulloja, sipsipusseja ja karkkipapereita".

Tämä katkelma on merkityksellinen siinä, että sen kirjoittaja on ainoana kiinnittänyt huomiota ympäristön merkitykseen hyvinvoinnille. Erään kirjoittajan mainitsema sota puolestaan oli ainoa viittaus yhteiskuntarauhan merkitykseen.

7.5 TERVEYS

Terveydestä kirjoitettiin huomattavasti enemmän huonon elämän tarinoissa (77%) kuin hyvän elämän tarinoissa (23%). Tulos kertonee siitä kuinka itsestään selvänä terveyttä pidetään silloin kun sen kanssa ei ole ongelmia. Esiin nousseita asioita olivat oma tai läheisten sairastaminen, yhtä lailla ohimenevät sairastelut kuin tapaturmat ja vakavat sairaudet. Myös päihteiden käyttö sekä mielenterveysongelmat olivat esillä kirjoituksissa. Positiivisesti terveydestä kirjoitetaan aika vähän. Hyvistä elämäntavoista kirjoittaa oikeastaan vain yksi kirjoittaja, joka näkee selvän yhteyden omien valintojen hyvinvoinnin välillä:

"minä nukun n. 9-10 tuntia yöllä. Jaksan keskittyä kouluun ja olen usein kavereiden kanssa."

Lasten tarinat heijastavat sitä yhteistä käsitystä, että terveys on itsestään selvä hyvä asia ja sairaus itsestään selvä paha asia. Mutta kysymykseksi jää millä tavoilla lapset kokevat sairauden nakertavan elämänlaatuaan. Mikä sairaudessa on lapsille pahaa? Mitä sairaus merkitsee heille? Seuraavat esimerkit valottavat asiaa:

”en jaksais tehdä mitään. Pari päivää sitten mulla oli koulussa 1500m. juoksu enkä jaksanu yhtää mitää ja sanoin et mä kuolen jos joudun juoksee ja sillee.

”Minulla on hirveä päänsärky ja hirveä jalkakipu”

”olen pahasti sairas enkä voi mennä ulos. Jään koulussa jälkeen, enkä pääse harjoituksiin”.

”ja sit [kun selkäni paranee] mun elämä on taas hyvä, koska saan alkaa ajaa Drt/DH:t Suomes ja muualla maailmassa.”

”Pelkään että äiti kuolee pian [syöpään] ja että isä alkaa alkoholistiksi, sillä hän ottaa asian niin raskaasti.”

Sairastaminen merkitsee voimattomuutta ja fyysistä kipua. Se rajoittaa elämää ja tekemisiä. Kun sairastaa ei voi tehdä asioita, joita rakastaa, ja elämä tuntuu tyhjältä. Sairastaminen on paha asia varsinkin siksi, että sairastaessa jää koulutyössä muista jälkeen. Perheen jäsenen sairaus tuo mukanaan myös menettämisen pelon, surua ja uhan yhä pahenevista vaikeuksista.

Alkoholin ja muiden päihteiden käyttö liittyy lasten kirjoituksissa huonosti menevään elämään.

”olen itsekkin ollut kännissä ja polttanut. Huumeitakin on tullut kokeiltua. En haluaisi elää näin, mutta ei mulla paljoa niitä vaihtoehtoja ole.”

”se oli mun eka känni ja heti kiinni. Mut sen jälkeen aloin juomaa säännöllisesti ja tarkoituksena humala. Sit astu huumeet kuvioih ja ruvennu menee mun rahat aina niihin.”

Päihteiden käyttöön liittyy riippuvuus, vaihtoehdottomuus ja taloudelliset vaikeudet. Näiden katkelmien voi tulkita heijastavan käsitystä, jonka mukaan yhden päihteen käyttäminen johtaa toisenkin käyttöön. On kuitenkin pidettävä mielessä, että vastaava ongelmien kumuloituminen on hyvin leimaa antavaa huonon elämän tarinoille kokonaisuutenakin. Alkoholi tuo mukanaan myös väkivallan uhan:

”minua pelottaa että se häiskä [alkoholisti-isäpuoli] potkii isyydelleni hyvästit”

Fyysisten vammojen, ohimenevien sairasteluiden ja vakavien somaattisten sairauksien lisäksi lapset kirjoittavat mielenterveysongelmista, itsemurha-ajatuksista ja toivottomuudesta.

”minulla on myös vaikea masennus. olen käynyt joka viikko psykiatrilla juttelemassa ja se on auttanut hieman”.

”ruokakaan ei maistu ja pelkään sairastuvani anoreksiaan tai bulimiaan.

On merkillepantavaa, että siinä missä somaattisista sairauksista saattoivat kärsiä lasten tarinoissa sekä kertoja itse, että kuka tahansa lähipiirin ihminen, mielenterveysongelmia ei ole muilla kuin kertojalla itsellään. Rivien välistä voi tietenkin tulkita, että kodista ja lapsista piittaamaton, äkäinen ja jopa väkivaltainen vanhempi on masentunut, mutta lapset eivät tuo tai osaa tuoda sitä eksplisiittisesti esille tarinoissaan.

Monet huonon elämän tarinat käsittelevät itsemurhaa ja toivottomuutta:

”Elämä haisee. Kukaan ei rakasta eikä välitä musta. Mä en jaksa enää. Itsari häämöttää. Se ois ainaki helpotus kaikille et mua ei enää ois niitten riesana. Ei mua kukaa kaipais.”

”ajattelen usein että pitäisi tehdä itsemurha”

”elämälläni ei ole enää mitään tarkoitusta”

”minulla on niin paha olla, että itken aina kun kukaan ei näe. En tiedä enää mitä tekisin. Olen ihan loppu.”

Itsemurha tulee mieleen silloin kun tuntuu, että on ihan yksin maailmassa eikä kukaan välitä. Tuntuu, että kun itsellä on kurja olo, on vain riesaksi toisille. Elämä tuntuu tarkoituksettomalta ja omat voimat ovat lopussa.

7.6 Yhteenvetoa: Lasten eläytymistarinoiden tyypittely

Kokoamalla yhteen eri eläytymistarinoissa esiin nousseita asioita, hyvä elämä merkitsee lapsille seuraavia asioita:

Lapsi voi hyvin kun koulu tuntuu mieltäiseltä ja hän pärjää koulussa. Hyvinvoivalla lapsella on paljon harrastuksia, etenkin liikuntaharrastuksia. Niiden kautta lapsi kehittää taitojaan ja saavuttaa voittoja. Lapsi nukkuu ja syö hyvin, eikä käytä päihteitä. Lapsi ei sairasta, eikä joudu tapaturmiin. Kun elämä menee hyvin, ostetaan kaikenlaisia uusia tavaroita esimerkiksi harrastusvälineitä ja käydään perheen kanssa ulkomaan matkoilla. Hyvä elämä on sitä, että on rikas, mielellään miljonääri. Perheellä kaikki on hyvin ja lapsi on juuri saanut lemmikin. Lapsella on paljon kavereita, joilta saa apua ja joiden kanssa voidaan tehdä asioita yhdessä. Kaiken kaikkiaan nuorelle kuuluu hyvää, eikä mitään ihmeellistä ole tapahtunut - jos ei sitten perhe ole juuri sattunut voittamaan lotossa.

Lasten huonosta elämästä kirjoittamista tarinoista voi puolestaan koota seuraavanlaisen yhteenvedon:

Kun menee huonosti, lapsi ei jaksa keskittyä koulussa, läksyt kasaantuvat ja hän jää muista jälkeen. Numerot ovat huonoja. Koulu on kidutusta. Lapsi on jättäytynyt pois harrastuksista tai hän vihaa niitä, mutta ei voi lopettaa. Kaiken kaikkiaan lapsi on uupunut ja kärsii stressistä. Hän kärsii ruokahaluttomuudesta ja unettomuudesta. Lapsella on masennusta ja hän joutuu käymään psykiatrilla. Lapsella on krooninen sairaus, tai hän on kipeänä tai loukannut itsensä. Myös perhepiirissä on vakavia sairauksia ja kuolemantapauksia. Lemmikkikin on kuollut.

Lapsella on vain yksi ystävä tai ystäviä ei ole ollenkaan. Ainoa kaveri voi olla lemmikkieläin. Koulussa lasta syrjitään ja kiusataan. Kukaan ei pidä hänestä. Jos kavereita on, heidän kanssaan ollaan riidoissa. Ystävät voivat pettää ja kertoa salaisuudet. Seurustelukumppani pakottaa sänkyyn.

Perheen taloudellinen tilanne on huono työttömyyden vuoksi. Rahaa ei ole mihinkään ylimääräiseen, ei aina ruokaakaan. Jos ruokaa on, se on joko lapsen itsensä laittamaa tai valmisruokaa. Perhe saattaa olla kokonaan ilman asuntoa. Velat painavat. Lapsi joutuu kulkemaan kirpputorivaatteissa ja pelkää joutuvansa vielä kerjäämään.

Alkoholisoituneilla vanhemmilla on jatkuvia riitoja, tai sitten vanhemmat ovat jo eronneet ja perhe asuu eri paikkakunnilla. Äidin uusi mies on väkivaltainen ja ilkeä ja suosii omia lapsiaan. Voi myös olla että äidillä miehet vaihtuvat jatkuvasti.

Lapsi uskoo että kukaan ei rakasta häntä, eikä välitä hänestä. Lapsella on paha olo ja hän itkee paljon. Lapsi ei näe elämällään mitään tarkoitusta, ja uskoo asioiden olevan menossa vain huonompaan suuntaan. Lapsesta tuntuu, että hänellä ei ole vaihtoehtoja. Lapsi ei jaksaisi elää vaan harkitsee itsemurhaa. Hän ei usko elävänsä aikuiseksi saakka.

Molemmat kehyskertomukset ovat tuottaneet tekstiä samoista teemoista, mutta ne avaavat hyvinvointiin erilaisen näkökulman. Vertaamalla näitä kahta tekemääni yhteenvetona voi lisäksi huomata, että huonon elämän kuvaukset tarjosivat huomattavasti yksityiskohtaisempaa ja runsaampaa tietoa hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä kuin hyvän elämän tarinat. Koska pahoinvointia tai huonoa elämää voi pitää hyvinvoinnin tai hyvän elämän vastakohtana, otan oikeudeksi kääntää lasten huonon elämän tarinan hyvän elämän tarinaksi.

Kun menee hyvin jaksaa keskittyä koulussa ja läksyt tulevat tehtyä ajallaan. Koulutehtävät eivät tuota vaikeuksia ja arvosanat ovat hyviä. Lapsella on paljon harrastuksia, joita hän rakastaa. Lapsi on energinen ja tarmokas. Hänellä ei ole stressiä ja hän ehtii ja jaksaa tehdä vaikka mitä. Nuorella on paljon ystäviä ja hän on suosittu koulussa. Kaikki haluavat hänen seuraansa. Kaveriporukassa on hyvät ja luottamukselliset välit. Seurustelukumppani kohtelee rakastavasti ja kunnioittavasti.

Nuori on perusterve, eikä sairastele helposti. Hän välttää myös satuttamasta itseään harrastuksissaan. Nuorella on valoisa mieli, hyvä ruokahalu ja hän nukkuu hyvin. Kaikki perheen jäsenet ovat elävien kirjoissa ja he ovat terveitä. Kukaan ei ole joutunut onnettomuuksiin. Perhe on raitis. Vanhemmilla on vahva avioliitto ja sopuisat välit. Myös suhteet muuhun sukuun ovat hyvät. Perhe asuu saman katon alla, eikä vanhempien tarvitse olla pitkiä aikoja kotoa pois. Vanhemmat kohtelevat lapsiaan tasapuolisesti, ystävällisesti ja kannustavat lapsiaan. Aina on ruokaa ja se on hyvää kotiruokaa. Lasten ei tarvitse kantaa vastuuta ruokahuollosta. Molemmilla vanhemmilla on hyvät työpaikat, ja talous on kunnossa. Perheellä on oma koti. Perheellä ei ole velkaa. Rahaa on kaikkeen mitä tarvitaan. Nuori esimerkiksi ostaa kaikki vaatteet uusina.

Nuori nauttii elämästään, hän kokee elämänsä mielekkääksi ja hänellä on vahva usko siihen, että tulevaisuus tuo tullessaan mukavia asioita. Hänellä on päämääriä ja paljon vaihtoehtoja. Nuori tuntee että häntä rakastetaan ja hänestä välitetään. Hän tietää olevansa tärkeä.

Kääntämällä huonon elämän kuvaus peilikuvakseen eli hyvän elämän kuvaukseksi saadaan yksityiskohtaisempaa tietoa hyvästä elämästä kuin mitä alkuperäinen yhteenveto hyvästä elämästä tarjoaa. Esimerkiksi hyvän elämän kuvauksista löytyvä epämääräinen ”perheellä menee hyvin” tarkentuu tarkoittamaan niin terveyttä, vanhempien vahvaa avioliittoa, saman katon alla asumista kuin lasten tasapuolista kohtelua. Peilikuvatarinaan on luonnollisesti suhtauduttava varauksin. On totta, että peilikuvarina sisältää monia provosoivia väitteitä, joita kukaan lapsista ei tehnyt. Käänteinen tarina on kuitenkin mielestäni kiinnostava ja pohdintaa herättävä tulkinta lasten vastauksista.

8 Lopuksi

8.1 Luotettavuustarkastelua

Laadullisessa tutkimuksessa arviointi pelkistyy kysymykseksi tutkimusprosessin luotettavuudesta (Eskola, 1999, s. 211.) Jotta lukijalla olisi tilaisuus arvioida tutkimukseni luotettavuutta, olen selvittänyt mahdollisimman seikkaperäisesti aineistonkeruutapaa -ja tilannetta sekä käyttämäni menetelmää. Teoriaosassa toin hyvinvointi-käsitettä määritellesäni esiin olemassa olevien määritelmien runsauden ja moniulotteisuuden. Aineistoni määrä, 47 eläytymistarinaa, on nähdäkseni riittävän suuri (vrt. Eskolan suosittama 15 tarinaa tehtävänantoa kohti).

Pidän kuitenkin aineistoni selvänä heikkoutena sitä, että kirjoittajien sukupuolijakauma on epätasainen. Koko aineiston teksteistä jopa 62 prosenttia on poikien kirjoittamia. Tässä työssäni en analysoinut poikien ja tyttöjen tarinoiden eroja, mutta on selvää, että jos näin olisin tehnyt, poikien ja tyttöjen tarinat olisivat eronneet selkeästi toisistaan. Koen, että jos en olisi sivuuttanut kirjoittajien sukupuolta, saamani tulokset näyttäisivät hieman erilaisilta. Varsinkin hyvän elämän tarinoiden kohdalla, tyttöjen ja poikien tarinat olivat varsin erilaisia. Esimerkiksi esittämäni tulkinta harrastamisen tärkeydestä itsensä toteuttamisessa perustuu lähes tulkoon kokonaan poikien teksteihin. Tyttöjen suhtautuminen harrastamiseen oli vähemmän intohimoinen ja kilpailuhenkinen.

Analyysin arvioitavuus perustuu siihen, että lukija pystyy seuraamaan tutkijan päättelyä. Seurattavuuden varmistamiseksi olen kuvannut niitä tapoja ja tulkintasääntöjä, joilla aineistoa luokittelin. Olen myös tarjonnut suoria lainauksia, jotta lukijan olisi mahdollista seurata, millä tavalla olen päätenyt tekemiini tulkintoihin. Luotettavuuden kannalta kohtalon kysymys on viime kädessä se, kuinka hyvin tekemäni tulkinnat vastaavat lasten käsityksiä hyvinvoinnista.

Mahdolliset virhetulkinnat ovat analyysini reliabiliteettiongelmia. Yhtä tulkinnallista totuutta ei kuitenkaan ole, vaan tutkijan persoona pääsee aina tavalla tai toisella vaikuttamaan tulkintaan. Mielestäni olen onnistunut osoittamaan lukijalle yhteyden aineiston ja tuloksien välillä.

8.2 Pohdintaa

Tässä tutkimuksessa etsittiin vastausta kysymykseen mitä hyvin ja huonosti menevä elämä lapselle on. Tuotetut tekstit olivat painotuksiltaan varsin erilaisia sen mukaan kertoivatko ne hyvästä vai huonosta elämästä, vaikka käsitellyt teemat sinänsä olivat samoja. Lapsen mielestä hyvään elämään kuuluvat ennen kaikkea ystävät ja harrastaminen. Huono elämä on sairastelua, puutetta ja perhehelvettiä. Lasten oli selvästi helpompi kuvata huonoa elämää, mikä näkyi vastausten monipuolisuutena ja teemojen astetta syvällisempänä käsittelynä. Hyvän elämän kuvaukset rakentuivat enemmän toteamusten varaan: voin hyvin, perheellä menee hyvin. Hyvän määrittelyminen oli vaikeaa.

Lasten tarinoista huomaa, että monet hyvät asiat elämässä eivät ole erityisiä ilon- tai onnenaiheita niin kauan niitä ei oteta pois. Hyvän elämän kuvaukseen on vaikea luotella niitä aivan tavanomaisia asioita juuri *koska* ne ovat arkipäiväisiä ja itsestäänselvyydenomaisia. Vasta puutteen tai menetyksen mahdollisuus osoittaa näiden asioiden perustavanlaatuisen merkityksen. Niinpä lasten hyvän elämän kuvauksissa terveys ja perhe unohtuvat, mutta huonon elämän tarinoissa ne nousevat sitäkin voimakkaammin esiin. Tiivistäen voi sanoa, että lasten oli vaikea nähdä tavallista "hyvänä", mutta tavallisten asioiden puuttuminen merkitsi heille elämän menevän huonosti.

Vaikka tavallisuuden aliarvostaminen sinänsä on hyvin inhimillistä, herää kysymys miksi joidenkin lasten tarinoissa hyvin menemisen rajaksi nousee miljoonaomaisuus tai Suomen mestaruus? Eikö tavallinen elämä voi olla hyvää elämää? Pitääkö ihmisellä olla elämässään suurta menestystä tai erityistä hyvää ennen kuin voi sanoa, että hänellä menee hyvin?

Lasten tarinoissa liikutaan verrattain rajallisessa elinpiirissä, eikä hyvinvointia tai pahoinvointia osata selittää yhteiskunnallisesta tai poliittisesta tilanteesta käsin. Perhe ja koulukaverit muodostavat sen ylimmän ryhmän, jonka toiminnan lapsi näkee vaikuttavan omaan hyvinvointiinsa. Tarinoiden perheet ovat ikään kuin yksittäisiä saarekkeita ilman yhteyksiä muuhun maailmaan. Taitojen tai tietojen yhteyttä hyvinvointiin ei nähty, sen sijaan taitamisen merkitys näkyi kykynä saavuttaa voitto kilpailussa toisista.

On keskusteltu paljon siitä, miten median tarjoama kauneuskäsitys vaikuttaa lapsiin ja nuoriin. Kiinnostavaa kyllä kukaan tämän tutkimuksen lapsista ei kirjoittanut tyytymättömyydestään omaan vartaloonsa tai rumuuden kokemuksestaan. Lihominen sen sijaan tuli esiin seurauksena vastoin käymisten aiheuttamasta masennuksesta. Ylipäätään kauneus tai esteettisyys eivät nousseet esiin aineistosta hyvään elämään kuuluvina asioina tai huonosta elämästä puuttuvina asioina.

Lapset elävät tässä ja nyt. Tarinoiden päähenkilöillä ei ole suuria päämääriä, itsensä kehittämishaaveita tai tulevaisuuden unelmia, joista he saisivat virtaa elämäänsä. Tarve elämän mielekkyyden kokemiseen ja toivoon tuli esiin vain käänteisesti huonon elämän tarinoissa, jotka käsittelivät itsemurha-ajatuksia. Kun lapsi sanoo, ettei hänen elämällään ole merkitystä, millaista merkitystä hän kaipaa? Tietoa siitä, että hän on toisille ihmisille tärkeä? Tavoitteita, jotka tuntuvat tavoittelemisen arvoisilta? Uskoa siihen, että pystyy saavuttamaan omat päämääränsä? Myöskään uskonto ei tullut esiin kenenkään hyvinvointiin vaikuttavana asiana.

9 Lähteet

Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: Söderström.

Aspinwall, L. G., Staudinger U. M. 2003. A Psychology of Human Strengths: Some Central Issues of an Emerging Field. Teoksessa A Psychology of Human Strengths. Fundamental Questions and Future Directions for a Positive Psychology. Washington: American Psychological Association.

Baldwin, E. E. 1996. Family Well-Being: A conceptualization Guide to Professional Practice. Teoksessa Towards a Theory of Family Well-being. Kappa Omicron Nu Honor Society.

Benn, J. 2001. Home Economics in 100 Years: History, Perspectives and Challenges. Journal of ARAHE, 1-8, Vol. 8.

Braun M. M. 1986. Home Economics: A practical or Technical Science? Teoksessa Home Economics teacher education. Yearbook 6. American Home Economics Association.

Braun, B., Bauer, J. 1999. From Welfare to Well-Being: A Framework for Family Public Policy. Teoksessa Toward a Theory of Family Well-Being II. Kappa Omicron Nu Honor Society.

Eskola, J. 1997. Eläytymismenetelmäopas. Tampere : Tampereen yliopisto

Eskola, J., Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Haverinen, L. 1996. Arjen hallinta kotitalouden toiminnan tavoitteena. Kotitalouden toiminnan filosofista ja teoreettista tarkastelua. Helsinki: Hakapaino.

Haverinen, L. 2004. Rakas lapsi - ei! kodin kasvattava vuorovaikutus. Helsinki : Helsingin yliopisto.

Henry, M. I. 1999. Family Well-Being: Extending the Dialogue. Teoksessa Toward a Theory of Family Well-Being II. Kappa Omicron Nu Honor Society.

Kauppinen, T. 2002. Koulun yhteisöllisyys ja nuorten kasvuverkosto. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Konu, A. 2002. Oppilaiden hyvinvointi koulussa. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kuivakangas, J. 2002. Kuuluuko ääni, löytyykö keinot? Lähtökohtia lasten pahoinvoinnin tarkasteluun. Teoksessa Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Laine, K. 2000. Koulukuvia. Koulu nuorten kokemistilana. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Launonen, L. , Pulkkinen, L. 2004. Koulu kasvuyhteisönä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Lindström, B 1994. The Essence of Existence. A quality of Life of the Children in Nordic Countries. Göteborg : Nordiska hälsövårdshögskolan
- Lindström, B. 1996. The Environment and Children's Quality of Life. Teoksessa Nakou, S., Stefanos P. 1996. The Child in the World of Tomorrow. The Next Generation. Oxford: Elsevier Science Ltd.
- McFall, B. 2001. Personal Resource Systems Management: Realizing the Potential of Our Common Interests.
- Mistifer, D. I. 1996. Power and the Emancipative Dimension of Family Well-being. Teoksessa Towards a Theory of Family Well-being. Kappa Omicron Nu Honor Society.
- Palojoki, P. 1998. Tutkimus kotitalousopetuksen tukena. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Pendergast, D. 1999. Toward a Theory of Family Well-Being. Teoksessa Toward a Theory of Family Well-Being II. Kappa Omicron Nu Honor Society.
- Peterat, L., Smith, G. 2000. Conceptualizing Practice Through Dialogue AMobg Professional Home Economists. Canadian Home Economics Journal 4. Vol. 50.
- Pietarinen, J. 1999. Peruskoulun yläasteelle siirtyminen ja siellä opiskelu oppilaiden kokemana. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Pulkkinen, L. 2002. Koti, koulu ja yksityinen elämänpiiri hyvän elämän ankkureina. Teoksessa Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Reid, K. Disaffection from School. 1986. Lontoo: Methuen & Co. Ltd.
- Ryff, C. D., Singer, B. 2003. Ironies of The Human Condition: Well-being and Health on The Way to Mortality. Teoksessa A Psychology of Human Strengths. Fundamental Questions and Future Directions for a Positive Psychology. Washington: American Psychological Association.
- Rönkä A., Kinnunen U. 2002. Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sanders, C. E., Phye, G. D. 2004. Bullying. Implications for the Classroom. Lontoo: Elsevier Academic Press.

Smith; F. M. 1996. Summary of Dialogue. Teoksessa Towards a Theory of Family Well-being. Kappa Omicron Nu Honor Society.

Stokols. D. 2003. The Ecology of Human Strengths. Teoksessa A Psychology of Human Strengths. Fundamental Questions and Future Directions for a Positive Psychology. Washington: American Psychological Association.

Temple, J. D. Perceived Relatedness as a predictor of Academic Motivation and Performance after Transition into Junior High School. Hanover College. Psykologian laitos. Opinnäytetyö.

Thomas, J., & Smith, G. 1994. Toward an Ideal of the Person Educated in Home Economics: An Invitation to Dialogue. *Revue canadienne d'economie familiale* 1. Vol 44.

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turkki, K. 1999. Kotitalousopetus tienhaarassa. Teknisistä taidoista kohti arjen hallintaa. Helsinki: Yliopistopaino.

Turkki, K. 2001. Kotitaloustiede kasvatusalan kentässä. *Kasvatus* 5. Vol 32.

Turkki, K. 2002. Kotitaloustiede erilaisten kotitalouksen tulkkina ja toiminnan edistäjänä. *Teho* 6.

Turunen, K. E. 1987. Ihmissielun olemus. Vaasa: Arator Oy.

Vuorinen, S. 2006. "Kaverit, opettajat ja hyvä ilmapiiri" Yläkouluun siirtyvien oppilaiden koulussa mieluisiksi tuntemia asioita. Proseminaarityö.

Weare, K. 2000. Promoting Mental, Emotional and Social Health. A Whole School Approach. Lontoo: Routledge.